

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Jaroslav Hájek

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Eduard Štorch a jeho vztah k sociální pedagogice

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:

Jaroslav Hájek

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Eduard Štorch a jeho vztah k sociální pedagogice zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Dobřejovicích dne.....

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a za jeho trpělivost.

Chci poděkovat panu Lud'kovi Dohnalíkovi a paní Viencezslavě Štěpánové za ochotu se podělit o své zkušenosti a zážitky.

Obsah

Úvod.....	2
1. PEDAGOGICKÉ REFORMNÍ Hnutí.....	4
1.1. REFORMA ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU VE 20. LETECH 20. STOLETÍ.....	4
1.2. PEDAGOGOVÉ V OBDOBÍ HUMANISMU A OSVÍCENSTVÍ.....	5
1.3. PEDAGOGOVÉ PŘELOMU STOLETÍ.....	8
1.4. REFORMNÍ PEDAGOGOVÉ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.....	10
2. EDUARD ŠTORCH – ŽIVOTOPIS.....	14
2.1 MLÁDÍ EDUARDA ŠTORCHA A OBECNÁ ŠKOLA.....	14
2.2 STŘEDOŠKOLSKÁ LÉTA A PRVNÍ UČITELSKÉ KROKY.....	15
2.3 DEFINITIVA.....	19
2.4 PENZE A KONEC ŽIVOTA.....	20
3. ČÍM VŠÍM BYL EDUARD ŠTORCH.....	23
3.1 EDUARD ŠTORCH – PEDAGOG A REFORMÁTOR.....	23
3.2 EDUARD ŠTORCH – SOCIOLOG.....	25
3.3 EDUARD ŠTORCH – ARCHEOLOG.....	27
3.4 EDUARD ŠTORCH – ORGANIZÁTOR.....	29
3.5 EDUARD ŠTORCH – SPISOVATEL.....	31
4. DĚTSKÁ FARMA JAKO REFORMNÍ POKUS PRAKTICKÉ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	34
4.1 ÚVOD.....	34
4.2 NAŠE ŠKOLSTVÍ (KRITIKA).....	35
4.3 DŮVOD ZŘÍZENÍ DĚTSKÉ FARMY.....	36
4.4 ŠKOLA V PŘÍRODĚ.....	36
4.5 VYUČOVÁNÍ.....	38
4.6 PRAHA I VENKOV.....	43
4.7 NĚKTERÉ DALŠÍ REFORMNÍ POKUSY V ČECHÁCH V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	44
5. PO STOPÁCH EDUARDA ŠTORCHA V SOUČASNOSTI.....	48
5.1 MUZEUM V LOBČI.....	48
5.2 KROUŽKY EDUARDA ŠTORCHA.....	51
5.3 LIBEŇSKÝ OSTROV.....	52
6. EDUARD ŠTORCH A JEHO VZTAH K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	54
Závěr.....	57
Resume.....	59
Anotace.....	60
Annotation.....	60
Klíčová slova.....	61
Keywords.....	61
Literatura a jiné zdroje.....	62
Přílohy.....	64

Úvod

Stojí za povšimnutí, že pedagogové malých národů bývají světovější, tj. internacionálnější, než pedagogové národů velkých. Je to dáno tím, že autoři, jejichž mateřštinou je některý světový jazyk (francouzština, angličtina, ruština, němčina, španělština), mají pro sebe relativně dostačující zázemí v odborné literatuře vlastní země a nepociťují tak naléhavě potřebu čerpat z jiných literatur. Listujete-li např. v antologiích francouzských, setkáváte se v nich hlavně s Francouzi. Listujete-li v antologiích německých, nalézáte v nich především Němce atp. Do značné míry to platí i o seznamech literárních pramenů v různých pedagogických publikacích. Naše pedagogická literatura je naproti tomu orientována mnohem více internacionálně, i když čerpá také z domácích tradic. A tak dospívá k syntézám, jaké většinou nenajdeme u velkých národů. Takovou syntézu, v níž jsou zahrnuty vedle tradic českých i názory pedagogů německých, francouzských, anglických a ruských, počal vytvářet na počátku tohoto století například Otokar Chlup. Navazuje tak na Lindnera, Drtinu, Čádu a další pedagogické autory, kteří otevírali našim učitelům širší vědecké obzory.

Součastníky takových pedagogů jako byl Chlup, Drtina, Čáda, Příhoda a Uher jsou i pedagogové, učitelé, kteří se snaží řešit problémy školství přímo v praxi. Často právě oni uvádějí teorie do přímého výchovného procesu. Jedním z těch řadových, který však podstatně přečníval, byl i Eduard Štorch. Od doby, kdy úspěšně absolvoval Český ústav pro vzdělávání učitelů v Hradci Králové, se až do své smrti věnoval dětem. A to ať jako učitel, vychovatel, nebo jako spisovatel, sociolog a organizátor volného času.

Plně si uvědomoval obtížnost školního a mimoškolního života dětí a podstatným způsobem se jej snažil řešit. Své poznatky ověřené praxí sepisoval, a pokud to bylo možné publikoval. Vždy se snažil z těchto poznatků vyvodit důsledky a snažil se nalézt řešení. Pokud narazil na nějakou nepravost, nikdy ji neobešel bez povšimnutí a upozornil na ni. A i o tom by měla být následná práce.

Cílem práce je seznámit Vás se životem Eduarda Štorcha na pozadí své doby. Popsat způsob jeho práce s dětmi a jeho vnímání problému tehdejšího školství. Práce popisuje i jeho největší dílo a to Dětskou farmu na libeňském ostrově, kterou vedl v letech 1926

až 1934. Na základě informací o něm a jeho práci pak odvodit zda jeho práce měla užší kontext s sociální pedagogikou a zda byl Eduard Štorch sociální pedagog.

V první části se seznámíme s několika reformními a osvícenskými pedagogy a jejich následovníky, na základě jejichž myšlenek a teorií bylo budováno reformní školství v první polovině 20. století. Zároveň budete seznámeni s významnými českými pedagogy této doby, jako jsou A.G.Lindner, O. Chlup, V. Příhoda a J. Uher.

Podstatná část práce pak popisuje život a dílo Eduarda Štorcha. Součástí této části je i pojednání o Dětské farmě. Závěrem pak jsou uvedeni někteří učitelé-reformátoři, kteří se v první polovině 20. století stejně jako Štorch pokoušeli o různé formy experimentálních reformních škol.

Ještě před závěrečnou kapitolou pak jsou uvedena tři šetření k osobě Eduarda Štorcha a toho co po něm v současnosti, mimo písemností a sbírek, zůstalo. Jedná se o nedávno založené Muzeum E.Štorcha v Lobči a souvislosti s jeho vybudováním. Dále o Kroužky E. Štorcha probíhající v letech 1973 až 1993 v Hořicích a nakonec něco o Libeňském ostrově.

Úplným závěrem je kapitola o vztahu Eduarda Štorcha a sociální pedagogice, ve které je prokázána hypotéza o tom, že E.Štorch byl sociální pedagog.

1. Pedagogické reformní hnutí

1.1. *Reforma školství v Československu ve 20. letech 20. století*

Působení Eduarda Štorcha spadá do období celosvětové reformní pedagogiky. Takto bylo toto období nazýváno u nás a v Německu. Celosvětově pak mělo různé podoby označení. Reformní hnutí vycházelo z kritického pohledu na tradiční školy a výchovu. Tato spočívala v mechanickém opakování, pamětním učení, pasivitě, jak ze strany učitele, tak žáka, přísné kázni a v potlačování individuality. Těžiště výchovy bylo vně dítěte. Zatímco reformní pedagogika dítě řadí do centra. Nová výchova je založena na spontánnosti, individualitě, samostatnosti a aktivitě ze strany dítěte (Jůva, V., 1995, s. 53). Na našem území pak probíhá reforma pedagogiky zejména ve 20. století, v období mezi světovými válkami.

V letech 1928 až 1929 vzniká v Praze Reformní komise Školy vysokých studií pedagogických v čele s doc. dr. V. Příhodou a Reformní sbor pro národní školství ve Velké Praze vedený doc. dr. J. Uhrem. Oba instituty byly založeny na myšlence, že vývoj pedagogických věd dospěl do stavu, kdy byl změněn přístup k dítěti a jeho duševnímu vývoji. V základních zásadách a požadavcích na reformy se obě skupiny shodovaly. Lišily se však v postupu, jak tuto reformu provést. Zatímco Reformní sbor podporoval postupnou vnitřní reformu školství bez podstatných změn organizace, Reformní komise vytvořila dokument Organizační a učební plán reformních škol a souhlasila s vnitřní reformou, ale za předpokladu změny organizace školy. Samotný vznik reformních škol lze opět rozdělit na dvě skupiny. První část pokusů vznikala na základě tvořivosti a nadšení učitelů. Druhá byla podporována a dokládána teoretickými a praktickými výzkumnými pracemi V. Příhody, S. Vrány, J. Uhera, O. Chlupa aj. (Průcha, J., 2001, s. 29-30), (Svobodová, J., Jůva, 1995, s.53-54), (Vojtko, T., 2010, s. 93).

Podle současných hodnocení bylo reformní hnutí u nás mnohostranné a na světové úrovni. Toto snažení však bylo násilně přerušeno v letech 1939 až 1945. Po roce 1948 byly myšlenky a výsledky reformního školství oficiálně odmítány. Mezera mezi lety

1948 až 1989 se jen těžce zacelovala. Po roce 1989 bylo potřebné začít shromažďovat poznatky ze zahraničí, ale taktéž se vrátit a čerpat i z domácího fondu vědomostí, zejména pak ze shora uvedeného období.

1.2. Pedagogové v období humanismu a osvícenství

Celé pedagogické reformní hnutí vychází z myšlenek a tradice renesančních myslitelů a jejich následovníků. Mezi tyto lze řadit Michela de Montaigna¹ (příloha, obrázek č. 1) s jeho kritikou neproduktivní výchovy. Odmítnutím bezduchého osvojování často nepotřebných poznatků a jeho chápání výchovy jako přípravy jedince pro život.

Dalším z řady je J. A. Komenský² (příloha, obrázek č. 2, 3). Rozsáhlé dílo Komenského nám přináší nesčetně podnětů. Vychází ze svých studijních a pedagogických zkušeností,

---

¹ Michel de Montaigne, nar. 28. 2. 1533 do bohaté šlechtické rodiny. Otec jej nechal v prvních třech letech vychovávat v obyčejné venkovské rodině. Pak byl vrácen zpět do rodiny. Domácí výchovu si rozšiřuje na koleji v Bordeaux a to od 6-13 let. O dalším vzdělání nejsou doložitelné důkazy. Základem jeho myšlení a úvah je skepticismus. Zejména vůči scholastickému aristotelismu. Taktéž vystupuje proti humanistickému antropocentrismu. Je silným individualistou. Do konce života pracuje na své knize Esejí, ve které volně shromažďuje své myšlenky o světě, o životě, o člověku. Během života vykonává několik veřejných funkcí, včetně funkce starosty města Bordeaux. Zemřel 23.6.1592 (http://cs.wikipedia.org/wiki/Michel_de_Montaigne).

² Jan Amos Komenský se narodil 28. 3. 1592. O místo narození se neustále vedou př. Je několik variant: Komňa, Nivnice, Uherský Brod. Rodina byla členem Jednoty bratrské v Uherském Brodě. Studoval na bratrské škole v Uherském Brodě, ve Strážnici a v Přerově. V roce 1611 je vyslán na akademii do Herbornu v Nasavsku. V roce 1613 začíná studium na univerzitě v Heidelbergu. Tato krátká studia jej nesmazatelně ovlivnila. Mezi lety 1614 až 1616 působí jako učitel na škole v Přerově. Pak působí jako kazatel a učitel ve Fulneku. Poprvé musí z Fulneku utíkat v roce 1621. Následně pak podruhé někdy před únorem 1622. Ve stejném roce umírá ve Fulneku na mor jeho první manželka Magdaléna s dcerou a synem. Komenský se skrývá na několika místech na území Čech a Moravy. Opětovně se žení v roce 1624 s Dorotou Cyrillovou. S ní má následně 4 děti. V roce 1625 je vyslán do polského Lešna, aby zde připravil podmínky pro pobělohorské emigranty z Čech a Moravy. V roce 1628 poté, co bylo rok předtím císařem obnoveno zřízení zemské, odchází spolu s rodinou právě do Lešna. Zde pak žije s několika přestávkami až do roku 1656. Mezitím působí v Anglii (1641-1642), ve Švédsku (1642-1648) a Blatném Potoce v Uhrách (1650-1654). V roce 1648 umírá i jeho třetí žena a Komenský se žení rok na to potřetí s Janou Gajsovou. Po uzavření míru v roce 1648 je situace emigrantů neustále bezvýchodná. Po vypálení Lešna 1656 se přes Hamburk přesunuje do Amsterdamu. Zde 15. 11. 1670 umírá. Je pohřben v Naardenu. Je považován za českého pedagoga, teologa, filosofa, sociálního a náboženského myslitele a spisovatele. Byl knězem a od roku 1648 posledním biskupem Jednoty bratrské. Mezi jeho díla patří: spis Listové do nebe; Labyrint světa a ráj srdce; Velká didaktika; Hlubina bezpečnosti; spis Předchůdce vševedy; Metoda jazyků nejnovější; Brána jazyků otevřená; Informatorium školy mateřské; Svět

keré nasbíral jako učitel v Přerově, Fulneku, Lešně a později na škole v Blatném potoce. Hlavní myšlenkou Komenského ohledně výchovy je myšlenka přirozenosti. Aby bylo možné provádět výchovu dle přirozenosti, je potřebné odkrýt přirozený řád věcí. Na tomto základě lze pak rozvíjet tvůrčí aktivitu. Tak vystupuje u Komenského příroda, jako základ v pedagogické teorii. Taktéž prosazuje teorii, že všeobecná náprava lidstva je možná jen prostřednictvím člověka. Člověka staví do středu universa¹, jako bytost, která jednou stvořena má pokračovat v díle tvoření (Cach, J. a kolektiv, 1989, s. 43). Lze shrnout, že jeho pedagogické dílo řeší všeobecné i některé speciální pedagogické a didaktické otázky. Základem je požadavek na přirozenost. Výchova se má vzdát násilných metod a respektovat přirozený rozvoj člověka.

Jako dalšího lze zmínit Johna Locka². (příloha, obrázek č. 4). Tento lékař, filosof, diplomat, ekonom, politik a pedagog svou teoretickou prací přispěl ke vzniku významného myšlenkového proudu zvaného osvícenství. V pedagogice pak přinesl řadu myšlenek, které se staly na dlouhou dobu východiskem pro pedagogickou teorii a výchovu. I přes jeho utilitaristické³ zaměření a některé názory poplatné době, podal ve svém díle pozoruhodný výchovný systém. Zejména jeho potřeba humanizace výchovy dítěte a jeho vedení k ušlechtilosti a rozumu, který formuluje jako požadavek na všechny lidi. Každý by se měl naučit nějaké řemeslo. Fyzickou práci bere jako doplněk duševní činnosti. Odsuzuje tělesné tresty, ale jako důležitou vidí kázeň,

---

v obrazech; Kšaft umírající matky jednoty bratrské; Obecné porady o nápravě věcí lidských; Škola na jevišti; Veškerá díla didaktická, Vestibul; I. až IV. Díl Truchlivého; Panegersia a panaugia (Cach, J. a kolektiv, 1989, s. 11-29), (Ouroda, K., 2003, s. 22-32).

¹ Universum je veškerenstvo; <http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/univerzum-universum>

² John Lock se narodil 29. 8. 1632 ve Wringtonu v Anglii. Ze strany otce byl vychováván v ovzduší přísnosti a disciplíny. V roce 1652 opouští školu ve Westminsteru a nastupuje na univerzitu v Oxfordu. Následně pak na univerzitě vyučuje řečtinu, rétoriku a filosofii. Taktéž studuje medicínu. Po několikaletém pobytu ve Francii a Holandsku se vrací do Anglie, kde vydává svá díla a tímto získává mezinárodní ohlas. Aniž by se oženil, umírá dne 28. 10. 1704 v anglickém hrabství Essen. Jeho díla: Esej o zákoně přírody; Pojednání o toleranci; Pojednání o lidském rozumu; Úvahy o výchově; Dopisy o toleranci; Úvaha o důsledcích snížení úroků a stoupání hodnoty peněz; Rozumné základy křesťanství, jak je podáno v Písmu; Pojednání o lidském rozumu (Ouroda, K., 2003, s. 33).

³ Utilitarismus je myšlení, kdy základem lidské morálky je zřetel na bezprostřední prospěch; <http://cs.wikipedia.org/wiki/Utilitarismus>

disciplínu a sebeovládání. Je pro volné oblečení a pohyb dětí na čerstvém vzduchu. Vyšší vzdělání nepovažuje za důležité. Člověk by se měl umět postarat sám o sebe.

Pokud jde o zastánce svobodné výchovy každého člověka, o návrat k přírodě a lásku k dítěti, je na místě zmínit Jean Jacquese Rousseau¹. (příloha, obrázek č. 5). Pedagogickými myšlenkami se zabývá ve svém polorománu „Emil aneb O výchově“. Rozdělil jej na pět částí, ve kterých popisuje různé období výchovy dle věku a místa. Rousseau požaduje, aby výchova byla přirozená a svobodná. Kromě toho, že má být výchova zbavena biflování, tvrdé kázně a potlačování osobnosti, musí se svoboda ve výchově projevat v jejím obsahu, formách, metodách a organizaci. Taktéž se musí výchova zbavit stavovských rysů. Veškerou výchovu opírá o osobní zkušenost dítěte. Má ke všemu dospět vlastním pozorováním a vlastním uvažováním. Důležitá je i mravní výchova. Důsledky jednání dítěte mají usměrňovat následky jeho činu. Přes mnoho kladů má toto dílo i mnoho negativ. Jedná se například o myšlenku, že má být člověk vychováván mimo společnost, individuálně v přírodě. Taktéž jeho pohled na výchovu dívek je zastaralý a poplatný své době.

---

¹ Jean-Jacques Rousseau se narodil dne 28. 6. 1712 v Ženevě v rodině hodináře. Matka mu zemřela několik dní po narození. Otec se o něj nestaral a v roce 1722 jej poslal k pastorovi do Bossey (jižně od Ženevy). Jeho vzdělání spočívalo pouze v četbě kalvinistických kázání a Plutarchových Životopisů. V roce 1724 ho nechal otec vyučit hodinářem. Po přestěhování do Confignon (západně od Ženevy) se seznámil s paní Françoise-Louise de Warens. Ta jej přijala a stala se matkou. Pod jejím vlivem se vydal do Turína a zde konvertoval ke katolictví. V Neuchatelu se naučil hudbě a od roku 1732 získal místo hudebního mistra v Chambéry. V roce 1734 se stává intendantem paní de Warens a ona jeho milenkou. V roce 1739 píše svou první knihu: Sad paní baronky de Warens. Pak se přesouvá do Paříže. Zde se seznamuje s Denisem Diderotem. V letech 1743-1744 působí jako tajemník francouzského velvyslance v Benátkách. Po návratu do Paříže žije s negramotnou švadlenou Herese Lavasseurovou, se kterou má pět dětí. Všech pět dá do sirotčince. V roce 1750 se účastní soutěže o nejlepší filozofické pojednání vypsanou Fijónskou akademií. Se svým pojednáním Rozprava o vědách a umění vyhrál a značně se proslavil. Po napsání svého díla Emil aneb O výchově je nucen opustit Paříž a následně i Ženevu. Prchá do Neuchatelu, který je pod pruskou správou. V roce 1765 utíká i odtud do Anglie. V roce 1767 se pod jiným jménem vrací do Paříže. Zde je pod tímto jménem až do roku 1770, kdy vyprší jeho vyhnanství. Dne 2. července roku 1778 náhle umírá na panství v Ermenoville. Okolo jeho smrti jsou dodnes nejasnosti. Za dobu svého života vydal díla: Sad paní baronky de Warens; Julie aneb Nová Heloisa; Rozprava o vědách a umění; Vesnický věštec; Rozprava o původu a základech nerovnosti mezi lidmi; Emil aneb O výchově; O společenské smlouvě; Vyznání savojského vikáře; Hudební slovník; Vyznání; Pojednání o moderní hudbě; Dumy samotářského chodce (Ouroda, K., 2003 s. 37-41), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau).

Dalším z významných pedagogů ovlivňujících reformní hnutí byl Johann Heinrich Pestalozzi¹ (příloha, obrázek č. 6). Po Janu Amosu Komenském je považován za jednu z nejdůležitějších postav moderní světové pedagogiky. Pestalozzi vychází z Rousseauových principů přirozené a svobodné výchovy. Hlavním cílem jeho myšlenek bylo posilovat člověka a přinést mu jen to, co mu může pomoci. Výchovu chápe jako celistvý proces začínající již v předškolním věku výchovou v rodině. Člověk si musí nejdříve osvojit základní intelektuální, řemeslné, mravní a náboženské hodnoty. Tímto pak dochází k všestrannému a harmonickému rozvoji jeho osobnosti. Pestalozzi hájí komplexní přístup. Velký význam přikládá práci. A pak i praxi, tj. názornému využití poznatků. U každého se snažil rozvíjet myšlení. Již do základů pokládá pozorování a zkušenosti, aby se dítě naučilo správně vidět a slyšet a mohlo rozpoznat vznik bludů a předsudků. Za svůj život vydal v konečném nákladu na 45 svazků. Po dobu 50 let vychovával a vzdělával opuštěné, bezprizorní děti. Celým jeho životem a dílem se prolíná láska k dětem a neobyčejný zájem o své povolání. Velké množství jeho myšlenek bylo převzato, zpracováno a akceptováno pozdějšími autory pedagogických reforem a staly se výchozím bodem školních reforem 20. století (Ouroda, K., 2003, s.45-47), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Heinrich_Pestalozzi).

1.3. Pedagogové přelomu století

---

¹ Johann Heinrich Pestalozzi se narodil dne 12. ledna 1746 v Curychu v rodině lékaře. Otec mu zemřel brzy. Vychovávala jej matka a jeho dědeček. V roce 1761 přerušuje studium v Curychu a přechází na zemědělské učení do Kirchbergu. Původně studoval teologii na Karolínské koleji. Později pod vlivem Rousseauovým přechází na práva. Ve svých 22 letech zakládá vlastní zemědělský podnik v Neuhofu u Birru. Hospodářství založené na filantropických základech se dlouho neudrželo. V roce 1774 zakládá z darů v Neuhofu útulek pro opuštěné děti. I tento experiment krachuje v roce 1780. Od tohoto roku se následujících 20 let věnoval zejména psaní. V roce 1783 se stává spoluzakladatelem curyšské pobočky Illuminatenorden a o rok později zakládá zastíranou organizaci tohoto řádu Společnost k přijímání dobrých. Záhy však o tuto činnost ztrácí zájem. V roce 1792 je francouzským Národním shromážděním jako jediný Švýcar prohlášen francouzským čestným občanem. V roce 1799 vede výchovu sirotků v chudobinci ve Stans. O rok později zakládá výchovný institut v zámku Burgdorf. Tento je v roce 1807 přestěhován do Yverdon les-Bains. Institut zaniká v roce 1827. Téhož roku 17.2. umírá v Brugg. Za svůj život byl autorem 45 svazků. Namátkou: Linhart a Gertruda (1781-1787), Večerní hodina jednoho obyvatele (1780), Christoph a Elsa (1782), Legislativa a vražda dětí (1783), Ano nebo ne? (1793), Pátrání po chodu přírody ve vývoji lidského pokolení (1797), Báchorky (1797) (Ouroda, K. 2003, s. 45-47), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Heinrich_Pestalozzi).

Pedagogika na našem území byla zejména v době rakousko-uherské nadvlády ovlivněna tzv. herbatismem. Propagátoři tohoto směru zdiskreditovali myšlenky dalšího významného pedagoga Johanna Friedricha Herbart¹ (příloha, obrázek č. 7). Tento německý pedagog vytvořil pedagogickou vědeckou soustavu, která po německých zemích významně ovlivnila i naše školství. Herbartovy pedagogické názory měly značný vliv a význam. Zdůrazňoval důležitost teorie pro pedagogickou praxi. Výchovný proces dělí na tři části: vedení, vyučování a mravní výchovu. Vedení má vytvářet předpoklady pro vyučování a mravní výchovu. Připouští i hrozbu, dozor, zákazy a tresty, včetně tělesných. Přirozená autorita a láska jsou jen pomocnými prostředky. Názory a teorie J.A.Komenského a J.Pestalozziho byly příliš demokratické. Celý výchovný proces redukoval pouze na vyučování. Dle jeho teorie je pro vyučování nejpodstatnější podmínkou zájem. Herbart vytvořil mnoho cenných didaktických pokynů o tom, jak udržovat a rozvíjet zájem a pozornost žáků. Cílem Herbartova pojetí mravní výchovy je vštípit mravní pojmy. Jeho zásluhou dochází k srovnatelnosti výsledků práce jednotlivých škol. Taktéž mu lze přičíst i to, že většina nově vznikajících reformačních pedagogických směrů na počátku 20. století vychází z kritiky jeho učení (Ouroda, K., 2003, s. 50-51), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Johan_Friedrich_Herbart).

Jedním z nejvýznamnějších herbatovců u nás je označován Gustav Adolf Lindner² (příloha, obrázek č. 8). Ať je mu tento status přisuzován oprávněně nebo ne, je jisté,

---

¹ Johan Fridrich Herbart se narodil 4. 5. 1776 v Oldenburgu v Německu. Vystudoval univerzitu v Jeně. Následně působil ve Švýcarsku, kde se seznámil s Pestalozzim. Krátce působil na gymnáziu v Brémách. Následně pak působí na univerzitě v Göttingenu (1802-1808), univerzitě v Královci (1808-1833) a zpět na univerzitě v Göttingenu (1833-1840). Zde pak 14. 8. 1841 umírá. Dílo: Pestalozziho idea abecedy názoru (1802), Všeobecná pedagogika z cíle výchovy odvozená (1806), Všeobecná praktická filozofie (1808), Aforismy o pedagogice (1834), Narys pedagogických přednášek (1835) (Ouroda, K., 2003, s. 50-51), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Johan_Friedrich_Herbart).

² Gustav Adolf Lindner se narodil dne 11. 3. 1828 v Rožďalovicích ve smíšené česko-německé rodině. Studia absolvoval v Jičíně a v Praze. V letech 1844-1846 absolvoval filozofickou přípravku. V roce 1846 vstoupil do katolického semináře. Tento o rok později nedobrovolně opouští. Ihned se zapisuje na studium práv na pražské univerzitě a o rok později přechází na studium filosofie, matematiky a fyziky. Studium končí v roce 1850. Následně učí na několika středních školách v Praze, Rychnově nad Kněžnou a v Jičíně. Poté je přeložen do Celje (dnes Slovinsko). Zde se oženil a měl osm dětí. V Celje žil dalších šestnáct let a napsal mnoho učebnic. V roce 1871 se vrací do Čech. Působí v Prachaticích a následně na učitelském ústavu v Kutné Hoře. Po roce 1882 působí na pražské České univerzitě jako profesor. Zde buduje první vědecké pracoviště české pedagogiky. Umírá dne 16. října 1887 v Praze. Jeho díla:

že dílo Habarta dobře znal. Zejména se ztotožňoval s jeho didaktickým model. Věřil v rozhodující úlohu výchovy a školství, kterými se dá zlepšit lidská společnost. Taktéž se postupně ztotožňoval i s dílem Komenského, Helvétia, Ch. Darwina, A. Comta a H. Spencera. Vytvořil svou teorii nové školy, která je založena na modernizaci vyučovacích procesů. Ve své publikaci Vysoká škola pedagogická žádá, aby v nauce učitelství byly zahrnuty též základní předměty pedagogiky: etika, psychologie, nauka o národním hospodářství a základy estetiky. Dále zde určil i odborné předměty a to: obecnou pedagogiku, obecnou didaktiku, dějiny pedagogiky na základě kulturních dějin, historický vývoj národní školy, rakouské školské zákonodárství, encyklopedii školství, speciální metodiky, teorii a praxi mateřské školy, rozpravy o pedagogické kasuistice a pedagogické literatuře a školní hygienu. Jeho přínos pro pedagogiku je předělový. Lindner bezesporu položil základy moderní české demokratické pedagogiky (Ouroda,K.,2003,s. 54-57), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Gustav_Adolf_Lindner).

1.4. Reformní pedagogové Československé republiky

Jako dalšího z českých pedagogů je nutno uvést Otakara Chlupa¹(příloha, obrázek č. 9). Tento nástupce Lindnera a dalších již působil v období reformního hnutí

Lehrbuch der empirischen Psychologie nach genetischer Methode (v češtině vydaná pod názvem Učebnice psychologie zkušební pro školy střední a ústavy školské), Enleitung in das Studium der Philosophie, Das problem des Glucks (v češtině Problém štěstí), Uber Wahrheit (v češtině O pravdě), Uber die Bedingungen und Grenzen des Schönen (v češtině O podmínkách a mezích krásna), Schiler als Estetiker (v češtině Schiler jako estetik), Das ABC der Anschauung als Grundlage eines rationellen Elementarunterrichtes im Zeichnen (v češtině Abeceda názorů jako základ racionálního elementárního vyučování kreslení), Základní otázka školské pedagogiky, Didaktický materialismus a koncentrace vyučování, Vysoká škola pedagogická.

¹ Otokar Chlup se narodil 30. 8. 1875 v Boskovicích do početné rodiny. Poté co navštěvoval gymnázia v Brně a Vysokém Mýtě, maturoval v Kolíně v roce 1895. Následně nastoupil na filosofickou fakultu univerzity Karlovy v Praze, kterou úspěšně absolvoval. Učitelskou dráhu zahájil v roce 1899 na reálném gymnáziu v Karlíně. Pak byl přemístěn do gymnázia v Novém Městě na Moravě. V roce 1901 absolvoval roční zdokonalovací jazykovou stáž v Anglii, Belgii a Švýcarsku. Po návratu působil na staroměstské reálce v Praze. Od roku 1903 do roku 1908 působil na reálce v Náchodě. V letech 1910 až 1911 podnikl studijní cestu do Německa a Francie. V období I. světové války byl na východní frontě. V roce 1920 spolupracuje při založení Školy vysokých studií pedagogických v Praze. V témže roce opět absolvuje zahraniční cestu po Německu, Francii a Holandsku. V roce 1923 se stává profesorem na brněnské univerzitě. Přičinil se o založení experimentálního ústavu při Škole vysokých studií pedagogických v Brně.

v Československu ve dvacátých letech 20. století. Po roční studijní cestě po Anglii, Belgii a Švýcarsku, zakotvil v roce 1903, po krátkém působení na staroměstské reálce, na reálce v Náchodě. Zde se rozhodl věnovat pedagogické teorii a začal o ní vydávat publikace. Začal plnit funkci pohotového a zasvěceného informátora české pedagogické veřejnosti. Svou činností napomáhal otevírat přístup naší pedagogiky k tehdy moderním zdrojům ze zahraničí. Tyto zahraniční názory zejména zdůrazňovaly požadavek studia dítěte a respektování jeho osobnosti. Svou činnost neomezil jen na překládání informací ze zahraničí. Sám kritizoval tehdejší výchovu a školu. Vytýkal jí zejména tři nedostatky. Že zakládá mravní výchovu na náboženských dogmatech. Dále, že propadá intelektualismu, plynoucímu z nesprávně aplikovaného Herbartova principu. A v neposlední řadě odsuzoval předčasné z odbornování výuky a nedoceňování ucelenosti a jednotnosti výuky. Hlásá názor, že je školu potřeba postavit na jednotný názor světový, který může být jedině sociální a mravní. Chlup byl intelektuál s levicovým smýšlením, což mu často komplikovalo život. Po první světové válce působil mnohostraně. Působil na Československém pedagogickém ústavu J. A. Komenského. Účastnil se studijních zahraničních cest. Řídil školu vysokých studií pedagogických v Brně a Praze. Publikoval a překládal. Přesto v pedagogice nepatřil k zastáncům tzv. školského reformizmu podporovaného Václavem Příhodou, založeném na behavioristické psychologii Thronnikově a pragmatické pedagogice Deweově. Sám je zastáncem jiného směru a to k hnutí nových škol. Toto hnutí bylo založeno na kritice školského formalismu se zaměřením na studium dítěte a respektování jeho svérázné psychiky. Sám čerpá zejména z evropských vědeckých tradic (Ouroda, K., 2003, s.70). A pokud hovoříme o Otokaru Chlupovi, je třeba se zmínit o Václavovi Příhodovi¹

V letech 1925 a 1936 vedl školu vysokých studií v Brně a v Praze. Vyučoval ve vlastní experimentální třídě v Brně. Přednášel na mnoha dalších školách. Zejména v letech 1922-1928 pak na Komenského Univerzitě v Bratislavě. Po roce 1945 se podílel na budování nového pedagogického systému. V roce 1952 byl jmenován akademikem. Zemřel v roce 1965 v Praze Troji. Dílo: O etice a pedagogice (1905), O mravní výchově a morálním vyučování (1907), Rukověť přirozené mravouky ve škole (1922), Vývoj pedagogických idejí v novém věku (1925), O školu měšťanskou (1931), Středoškolská didaktika (1935) Vysokoškolské vzdělání učitelstva (1937), Několik statí k základnímu učivu (1958).

¹ Václav Příhoda se narodil 7. 9. 1879 v Sánech u Poděbrad do početné učitelské rodiny. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy studoval filologii němčiny a francouzštiny, školu absolvoval v roce 1914. Poté učil na středních školách v České Třebové, Kladně a Praze. Z počátku své kariéry se věnoval filozofii, avšak pro vzniku Československa se zaměřil na reformy československého školství. Orientoval se

(příloha, obrázek č. 10). Tento vychází z teorií Kádnera a Chlupa. Orientuje se na oblast experimentální pedagogiky. Chce dokázat, že pedagogické jevy jsou ověřitelné a soudy o nich dokazatelné. Je silně ovlivněn řadou amerických pedagogů a psychologů, jako jsou John Dewey a Edward Thorndike. Spolu s vlivem české tradice přispěli k formování jeho vědeckého profilu. V pedagogice a později i v pedagogické psychologii uplatňuje vědecké metody, které by umožňovaly jevy měřit, ověřovat a dokazovat. Je obhájcem idey jednotné, vnitřně diferencované školy (Ouroda, K., 2003, s. 70), (Vojtko, T., 2010, s. 94), (Průcha, J., 2001, s.29-30).

Jako o posledním se podrobněji zmíním o Janu Uherovi¹ (příloha, obrázek č. 11). Vystupuje proti pojetí pedagogiky založené na standardizaci učebních výsledků, na samostatnosti a samoučení žáků. Odmítá automatické přebírání cizích modelů ze zahraničí. Stejně tak odmítá organizační změny škol, ale požaduje hlubokou reformu obsahovou. Společně s tímto požaduje reformu pedagogického vzdělání. Sám se aktivně

---

zejména na oblast experimentální pedagogiky. Několikrát krátkodobě navštívil různé země (Francie, Holandsko, Itálie, Jugoslávie, Německo a USA). V roce 1924 habilitoval na Univerzitě Karlově; docenturu získal po obhájení spisu *Psychologie a hygiena zkoušky*. Profesorem byl jmenován v říjnu 1945. Stal se odborným poradcem na ministerstvu školství, avšak po roce 1948 mu byla znemožněna další pedagogická činnost. Plně se věnoval psychologii. Za své zásluhy o rozvoj pedagogiky a psychologie obdržel v roce 1966 medaili Jana Amose Komenského za celoživotní práci a v roce 1969 Řád republiky ke svým osmdesátinám. Zemřel v Praze dne 18. 11. 1979. Dílo: *Psychologie a hygiena zkoušky* (1924), *Psychologický výběr ve výchově* (1925), *Čtecí hry k čítance První kniha* (1929), *Příhodův test obecné inteligence povahy verbální* (1929), *Racionalizace školství, Funkcionální organizace školské soustavy* (1930), *Teorie školského měření. Pedotechnika I* (1930), *Globální metoda. Nové pojetí výchovy* (1934), *Dnešní studenti. Výzkum jejich schopností pro studium na universitě* (1935), *Ideologie nové didaktiky* (1936), *Praxe školského měření. Testování na škole prvního stupně* (1936), *Vědecká příprava učitelstva* (1937), *Národní filozofie výchovy I* (1948), *Vývoj psychiky* (1952), *Úvod do pedagogické psychologie* (1956), *Ontogeneze lidské psychiky I–IV* (1963–74), *Problematika předškolní výchovy* (1966).

¹ Jan Uher se narodil dne 28. 1. 1891 v Prostějově. Po základní škole studoval gymnázium v Prostějově, kde maturoval v roce 1910. V letech 1910 až 1911 absolvoval kurz na Českém ústavu ku vzdělávání učitelů v Brně. V letech 1911–1914 byl učitel obecné školy ve Vejšovicích, roku 1914 učitel v Prostějově. Po I. světové válce byl v letech 1918–1919 odborný učitel měšťanské školy v Kostelci na Hané. V letech 1919–1922 byl osobní knihovník T. G. Masaryka. V letech 1922–1924 referent ministerstva školství. V letech 1919 až 1921 vystudoval obor filozofie-český jazyk na FF UK v Praze. Následně v letech 1925–1935 byl středoškolským profesorem Učitelského ústavu ženského v Praze a Státního mužského a Státního ženského ústavu učitelského v Brně. V roce 1935 se stal mimořádným profesorem pedagogiky v Brně. Následně v letech 1937–1938 se stal řádným profesorem Univerzity Komenského v Bratislavě. Díla: *Problém kázně* (1924), *Středoškolský student a jeho svět* (1939), *Základy americké výchovy* (1930), *Pedagogická encyklopedie* (1938,1939), *Vývojová psychologie* (1939-1942), (Ouroda, K., 2003, s. 71).

věnuje vzdělávání pedagogických pracovníků. Byl jedním z vedoucích pracovníků Reformního sboru pro národní školství ve Velké Praze, který volil cestu postupné vnitřní reformy vývojem bez podstatných změn organizace školy. Postup shrnul v Rámcovém návrhu úpravy pražského školství a vytvořil učitelské skupiny pro jednotlivé předměty národních škol. Jejich vize jsou v rozporu s cíli Reformní komise školy vysokých studií pedagogických v čele s V. Příhodou.

V pojetí školy se Uher věnoval zejména nově vzniklému předmětu občanské výchovy. Výchova učitelských osobností byla středem Uhrova snažení. Dle jeho názoru je učitel středem výchovy, ten kdo dodává ducha škole a výchově. Je nositel nejvyšších hodnot, které předává dále (Ouroda, K., 2003, s. 71), (Jůva, V., 1995, s. 53), (Vojtko, T., 2010, s. 93).

2. Eduard Štorch – životopis

2.1 *Mládí Eduarda Štorcha a obecná škola*

Eduard Štorch (příloha, obrázek č. 12) se narodil dne 10. dubna 1878 v Ostroměřici manželům Vojtěchu a Anně Štorchovým. Jeho otec pracoval jako správce parního kotle ve vodárně umístěné v domě č. 98. Byt rodiny Štorchových se nalézal přímo v budově nad kotelnou. Domek kotelny se pak nalézal odděleně od vesnice za říčkou Javorkou. Narodil se jako druhý syn z celkových čtyř. Bratr Gustav byl starší o tři roky. Ještě v Ostroměři se narodil druhý bratr Rudolf. S tímto později chodil velmi rád do blízké Obory k dědečkovi.

Když bylo Štorchovi necelých šest let, byl otec přeložen z Ostroměře do Trutnova ke dráze. Zde začal navštěvovat opatrovnu¹ českou spolu s bratrem Rudolfem. S ní seúčastnili nedělních výletů na okolní kopce. Po necelém roce byl otec penzionován a rodina se vrátila zpět do Ostroměře na jeden ze statků.

Ve svých šesti letech začal chodit Eduard do školy. Aniž by dokončil první třídu, stěhovala se rodina do Všestar. Následně se pak rodina stěhovala do Studánek. Zde pak Eduard navštěvoval školu v Radimi u Jičína. Neustále první třídu. A opět rodinu čekalo další stěhování do Josefova. Zde pak Eduard absolvoval druhou a třetí třídu a začal navštěvovat čtvrtou třídu české obecné školy. Štorch byl pilným žákem. Hodně a rád četl a začal se učit hře na housle. Taktéž z této doby pochází jeho první literární pokus, a to povídka o mořských rybářích. Avšak následovalo další stěhování, neboť otec začal stavět lázně na předměstí Hradce Králové. Zde dokončil čtvrtou třídu a následně přestoupil na školu v Kuklanech.

---

¹ Opatrovna je předškolní zařízení; *Ottův slovník naučný*. Praha: Jan Otto, 1902. ISBN 80-7203-007-8. Svazek XVII, s. 788.

2.2 Středoškolská léta a první učitelské kroky

Od školního roku 1892/1893 nastupuje na C.k. Vyšší reálnou školu v Hradci Králové. V roce 1893 úspěšně složil zkoušky na Český ústav¹ ku vzdělávání učitelů v Hradci Králové. Studium zde úspěšně ukončuje v roce 1897 složením maturitní zkoušky. Složil ji s vyznamenáním přesto, že se v předchozích letech, jak na reálné vyšší škole, tak i v prvním ročníku ústavu, s učením s menšími či většími výkyvy potýkal. Byl tedy způsobilý k dosazení na místo podučitele anebo učitele na veřejné školy obecné s vyučovacím jazykem českým (Kakáč, B., 1986, s. 15-18).

První učitelské místo získává ve východních Čechách, kde nastupuje jako zatímní podučitel na obecnou školu v Třebechovicích. Jelikož ihned navazuje na svou osvětovou činnost ze studií a psaní do novin, je po necelém půlroce donucen místo opustit. Je přeložen do Lhoty Malšové. A opět jako přes kopírák se opakuje to, co na škole v Třebechovicích. A tak Štorch končí v červenci 1898 na obecné škole v Dobré Vodě.

Jelikož ani na škole ve Velké Dobré nezanechal zejména své osvětové činnosti, nepomohla mu ani petice dobrovodských občanů a Štorch je v srpnu 1899 propuštěn z učitelské služby. Důvodem měla být jeho aktivní účast na shromáždění u Husovy hranice v Hořicích. A taktéž i jeho přednáška na téma Jan Hus, kterou pořádala Beseda Čech.

Následně pak působí v Hostomicích u Bíliny a v Kopistech u Mostu, aby pak k 1. prosinci 1900, nastoupil jako zatímní učitel v Mostě. Před přijetím se musí podrobit zkoušce o způsobilosti k vyučování na obyčejných školách obecných. Zkoušku úspěšně před komisí skládá.

V roce 1901, kdy působí v Mostě, zpracovává sociologickou studii Sociální postavení dětí v severočeském revíru, která byla v témže roce otištěna v Národní době (revue

---

¹ Zákonem zřízené školy navazující na školy měšťanské se zaměřením na výchovu a vzdělávání učitelů. Čtyřleté studium. Patřily k nim cvičné školy. Fungovaly v období Rakousko-uherska, až do vzniku Československé republiky (Kasíková, A., Vališová, H. a kol.; Pedagogika pro učitele; 1. vyd.; Praha: Grada Publishing; 2007; s. 24).

pro vědu, umění a život sociální), Praha, r.VIII, 1901. Touto studií se budu ještě zabývat později.

I na novém místě pokračuje kromě pedagogické činnosti i v činnosti osvětové. Jeho činnost je střídavě oceňována kladně a záporně. Záleží na tom, zda je to z pohledu českých spolků, nebo německých úřadů. Samozřejmě v prvním případě se jedná o hodnocení kladné. V druhém případě pak o záporné. Je-li roku 1902 výborem školského spolku Palacký jmenován čestným jednatelem pro obec Most na schůzi konané dne 22. 10. 1902, je ze strany Němců ihned kritizován pro účast na sčítání lidu a údajné podněcování hornické stávkou.

Jak je již shora uvedeno, nevyhýbají se Štorchovi v této době problémy spojené zejména s tím, že se účastnil a sám organizoval množství akcí spojených s vlasteneckým hnutím, osvětovou a pokrokovou činností a protiněmeckým, potažmo protirakouským hnutím. V roce 1898 se v Praze účastní Sjezdu rad pokrokové strany, kde hovoří o významu učitelstva. V roce 1903 se účastnil proslovanské akce Slavnosti Praha Podkrušnohorskou v Praze, za což byl proněmeckými úřady v Mostě perzekuován. Dále pak neustále aktivně přispíval do českých novin a listů. Sám si velmi dobře uvědomuje, že mu jeho činnost německé úřady neprominou a bude nucen v Mostě končit. To se v plném rozsahu naplňuje.

Štorch je i připraven opustit vlast s tím, že by učil na české škole v Chicagu, USA. Z tohoto však sešlo a on musel situaci řešit tím, že požádal Prahu o místo. Toto mu bylo již v minulosti při účasti na slavnostech Praha Podkrušnohorskou přislíbeno. A v jeho případě nezůstalo jen u slibů. K 1. prosinci roku 1903 nastupuje do Prahy (Kakáč, B., 1986, s. 19-22).

Získává však jen místo zatímního učitele II. třídy na obecnou školu v Libni, a to i přesto, že v roce 1902 vykonal s vyznamenáním zkoušku k dosažení způsobilosti učit na školách měšťanských pro jazyk český, zeměpis a dějepis. Po necelých třech letech přechází na školu Na Korábě.

Dne 27. dubna 1907 uzavírá manželství s Boženou Vávrovou (příloha, obrázek č. 13). Ta mu stála až do smrti po boku v dobrém i zlém. Vždy mu byla posilou při jeho útrapách. Sám o ní hovoří jako o výjimečné ženě.

Od září 1907 nastupuje Eduard Štroch na místo zatímního učitele II. třídy na pomocné škole v Praze-Bubnech. I v tomto období ho však pronásleduje smůla a neustále nezískává tzv. definitivu¹. A to i přesto, že odmítá kandidaturu do doplňovacích voleb do Národní jednoty severočeské v roce 1909. Zůstává jen zatímním učitelem bez stálého místa. Je tedy k podivu, že v roce 1909 odmítá nabídku na místo ředitele chlapecké školy v Hradci Králové. Zvítězila v něm láska a věrnost k Praze.

V uvedeném období začíná též se psaním svých dalších dílek, která se později stanou většími díly, známými i dnešní generaci. Avšak to již přichází rok 1914. V tomto roce začíná I. světová válka a s ní i mobilizace. Ta zastihuje Štorcha v Dalmácii na ostrově Uljan. I přes prvotní plán na útěk do Itálie se vrací zpět do vlasti. Jelikož byl od roku 1906 schopen vojenské služby a byl odveden, musel ihned narukovat. Dostal se k Červenému kříži do nemocnice v karlínské Invalidovně, kde zůstal do roku 1918. Když pak museli všichni učitelé na frontu, uprchl z transportu a do konce války se ukryl v Jedličkově a Bakalově ústavu jako fotograf. Tak jak přísahal, na pušku po celou dobu války nesáhl.

Za války působil jako člen chlebové komise v královském hlavním městě Praze. Po skončení války v roce 1918 se hlásí do konkurzu na správce Dětské ústřední útulny v Bartolomějské ulici v Praze. Po dohodě s manželkou se dostavuje do Bartolomějské ulice a stává se ředitelem Dětské ústřední útulny. Svou práci bere velice vážně a snaží se udělat pro děti v útulně co možná nejvíce. Neustále žádá příslušné orgány o zlepšení prostředí a činnosti útulny. Toto se však nedaří a nic z toho, co žádal, nebylo akceptováno.

Rozhodl se proto z tohoto místa na základě uvedených skutečností odejít. Předtím ještě zanechal svým nástupcům rady na zlepšení chodu útulny. Jako poslední pokus o zlepšení podmínek svých svěřenců píše dopis na Ministerstvo školství a národní osvěty. Zde navrhuje vznik Dětského okresu. Mělo by se jednat o rozsáhlé území, ve kterém by byla založena skupina ústavů výchovné a sociální péče. Blíže bude popsáno v kapitole Dětská farma jako ..., str. 30. K napsání dopisu dochází v únoru 1919 a v květnu téhož roku odchází z místa ředitele.

---

¹ Definitiva dříve též definitivum, definitivní je tradiční výsada státních úředníků, kteří nemohou být ze státní služby propuštěni, pokud se nedopustí vážného deliktu (<http://iuridictum.pecina.cz/w/Definitiva>)

Posléze odjíždí na Slovensko. Zde působí po nějakou dobu jako výpomocný učitel na měšťanské škole v Bratislavě. Od června 1919 je pak jmenován zástupcem okresního školního inspektora. Na starosti má okresy Bratislava a Malacky. Po odstoupení dosavadního inspektora pak tento úřad do února 1921 řídí sám. Na místo inspektora však nebyl nikdy jmenován a zůstal jen jako zástupce. Ze svého místa odhaluje množství chyb a veřejně na ně poukazuje. Zejména se jedná o školské poměry, neutěšený stav škol a poměr škola - církev. Za což si u svých nadřízených příliš chvály nezasloužil.

Po návratu do Prahy nastupuje na místo zastupujícího odborného učitele v Praze na měšťanské škole v Jindřišské ulici. Bylo to poprvé po devatenácti letech, kdy se dostal na školu, na kterou měl oprávnění. Za svého působení učinil jeden z prvních kroků k pozdějšímu vzniku jeho Dětské farmy na Libeňském ostrově. Tím byl dopis z února 1922 zaslaný správě školy v Jindřišské ulici. Zde žádal o schválení vytvořit jedno oddělení pro vyučování občanské mravouky pod jeho vedením. K žádosti ihned připojil i podrobné požadavky na vznik tohoto oddělení a zároveň i osnovu.

Žádosti bylo vyhověno. Nutno podotknout, že se jednalo o činnost zejména mimoškolní. Ve školní budově se konala jednou týdně činnost po dobu jedné hodiny. Šest, deset a více hodin pak probíhala činnost mimo školu, ve volné přírodě. Štorch měl pro toto konání nejen kvalifikaci jako vychovatel a pedagog, ale i jako člen náčelnictva Svazu skautů. Byl i skautským vedoucím, turistou, táborníkem a sportovcem. Vše vykonával bez nároku na honorář. Jelikož se Štorch nemohl neustále domoci definitivy, rozhodl se zaregistrovat na ministerstvu školství se žádostí o místo ve Švýcarsku. Na základě žádosti z června 1922 byl zanesen do seznamu učitelů, hodlajících působit v československých koloniích v cizině.

Od roku 1921 bydlel na Smíchově, Palackého třídě. V roce 1922 se přestěhoval do ulice Elišky Krásnohorské č. 10. Z tohoto důvodu požádal městský školní výbor o přeložení do chlapecké obecné školy na malé Straně. Po zamítnutí požádal o přeložení na dívčí obecnou školu v Josefské ulici nebo na obecnou školu na Maltézské náměstí. Avšak i v těchto případech marně. Jeho názor, že pedagog by měl bydlet v obvodu školy, mu nepomohl.

Kromě školní činnosti se věnoval činnostem ve svém volnu. Pořádal letní tábory a lyžařské zájezdy. A to nejen na našem území, ale i v Jugoslávii. Chtěl a vše proto dělal, aby zájezdy byly dostupné všem dětem, tj. i těm nemajetným, a tudíž musel většinu akcí dotovat ze své kapsy. To mu působilo nemalé finanční problémy. Plat zastupujícího učitele nestačil. Vedl proto kurzy a přednášky za odměnu, aby si přivydělal.

Roku 1925 získal pozemek na Libeňském ostrově, kde uskutečnil svůj velký sen a vybudoval zde Dětskou farmu. Stálo jej to nejen velkou námahu, ale i peníze, které se opět snažil získat vyučováním nad rámec svých povinností. Přes všechnu jeho snahu se mu nepodařilo Dětskou farmu udržet a v roce 1936 byla farma rozhodnutím úřadů zrušena. Více o Dětské farmě v kapitole Dětská farma jako ... str. 30.

Vzhledem k situaci, ohledně jeho finančních problémů, a tomu, že i v jeho 50 letech věku mu nebyla přiznána definitivita, rozhodl se s prací učitele skončit. Shora uvedené skutečnosti spolu s neustálým bojem s úřady a neúspěchy některých jeho projektů zapříčinily, že se Štorch psychicky zhroutil. Přesto nakonec u něho zvítězila láska k dětem a ve své učitelské činnosti pokračuje. V roce 1930 dostává Štorch od Ministerstva školství a národní osvěty zprávu o jmenování za člena pracovní komise pro úpravy učebních osnov pro školy obecné. Této práce se ihned s elánem jemu vlastním ujímá a pokračuje ve své práci (Kakáč, B., 1986, s. 23-36).

2.3 Definitiva

Dne 3. května 1930 se Štorch dovídá v novinách zprávu, na kterou čekal celých 33 let. Městskou radou byl prezentován na místo definitivního učitele na chlapecké škole měšťanské v Jindřišské ulici. Jen těžko si lze představit, jaká radost zavládla v rodině Štorchových. Po krátké době, ve které působil Štorch na místě zástupce ředitele, je dne 7. 10. 1930 zemskou školní radou č. j. 123.772 ustanoven definitivním odborným učitelem a to od 1. 7. 1931. V té době je mu již 53 let. Do práce se vrhá ještě s větší vervou jak doposud. Ještě v témže roce je městským školním výborem jmenován předsedou komise pro zápis dětí do pomocných škol. A následně je mu nabídnuto místo definitivního učitele na pomocné škole. Toto místo však Štorch odmítá.

Přes tyto úspěchy je i v tomto období vyšetřován a prověřován pro některou svou činnost. Přes mnohé přímluvce a zastánce je několikrát kázeňsky řešen. Všechny perzekuce však nedokázaly Štorchovo nadšení a elán utlumit. Stejně tak i nedokázaly Štorcha změnit. Dále veřejně poukazoval na zjištěné nedostatky, hájil své názory a byl ochoten za ně snášet kritiku a ponižování. Ne vždy vyšel z tohoto boje se vztyčenou hlavou.

Roku 1933 kupuje domek v Lobči, okres Mělník. Sem jezdí každou neděli se svou manželkou, aby se rekreoval. Taktéž zde píše. Ve stejné době se stává zatímním ředitelem Občanské školy chlapecké v Praze II. na Karlově. Od roku 1935 se pak stává definitivním ředitelem této školy.

V roce 1933 je účastníkem nehody, ke které došlo ve Lhotce mezi nákladním autem a vlakem. Při ní byl Eduard Štorch psychicky otřesen, ale bez vážnějších následků ji přestál. V poslední den roku 1935 byl však účastníkem mnohem horší nehody, která již na jeho psychiku a zdraví má mnohem vážnější vliv. V tento den byl Štorch s dětmi na lyžařském výcviku v Krkonoších v Bodenvísku. Při něm došlo ze strany agresivního lyžaře ke sražení dvou dětí a následně i Štorcha. Lyžař německé národnosti srazil Štorcha tak nešťastně, že jej odhodil na roh budovy a vážně zranil (Kakáč, B., s. 37-40).

2.4 Penze a konec života

V důsledku zranění se zdravotní stav Štorcha neustále zhoršoval. K 1. 6. 1937 byl Štorch přeložen na dočasný odpočinek. V následném roce, kdy mu bylo 60 let, dostává celou řadu přání. Mezi nimi je i děkovaný dopis od ministra E. Frankeho z Ministerstva školství a národní osvěty za zdařilé osvětlování předdějinného období naší vlasti československým dětem. Ke dni 1. 9. 1939, v předvečer okupace Českých zemí hitlerovským Německem, odchází Štorch trvale do penze. V době okupace dále píše své povídky z dávných dob. Pokračuje, jakoby nevnímal, co se kolem něho děje. Přes nepřítel cenzury pokračuje v literární činnosti. Jedno dílo za druhým je mu zakázáno vydávat, avšak Štorch vytrvá. Posledním jeho vydaným dílem v době okupace je v roce 1940 „Zastavený příval“. Musí se s tímto stavem smířit. Všechny síly proto vkládá do přípravy knížek, které bude moci vydat po válce. Přesto, že je na vrcholu své

tvůrčí činnosti, není jeho zdravotní stav dobrý. V roce 1940 na následky předchozího zranění z roku 1939 oslepne na jedno oko.

Po skončení války je v listopadu 1945 přijat za řádného člena Syndikátu českých spisovatelů. A opět, jako již v minulosti, se dostává do rozepře se svým bratrem Rudolfem ohledně pohledu na poválečnou společnost a republiku. Přesto je v pozůstalosti po Štorchovi zachován dopis, který svému bratrovi zasílá v roce 1948. Zde mu zasílá popis diplomu, který byl Štorchovi předán primátorem Prahy dr. Vackem. Jedná se o diplom, kterým se Eduardovi Štorchovi uděluje Cena Boženy Němcové hlavního města Prahy za uznání osobní zdatnosti a úsilí ve prospěch občanů hlavního města i celého národa, za zásluhy o zvýšení kulturní úrovně československého lidu a jeho mravní povznesení. Jedná se o druhé, významnější ocenění. Prvním bylo v roce 1936 udělení Rambouskovy ceny za literaturu pro mládež.

Je na vrcholu literární tvorby. Přesto na tom není dobře. Druhé, zdravé oko, jej neustále bolí. Navíc je jeho těžce nemocná manželka, po operaci z roku 1949, upoutána na invalidní vozík. Jelikož peníze za jeho knížky nepřichází, dostává se do velice tíživé situace. A to se o jeho díle neustále více hovoří s uznáním. Jsou pořádány přednášky o jeho díle. Postupně se ještě k problémům s okem přidává i skleróza a problémy s nervy. Přestože mu vycházejí knížky v cizině, peníze za jejich vydání se k němu nedostávají.

Kromě vlastních zdravotních problémů a finančních problémů na něj doléhají i problémy se zdravotním stavem ženy. Taktéž dochází k problémům s jeho domkem v Lobči, který mu byl státem zabaven a obsazen rodinou s dětmi. V Praze mu bytové družstvo zabralo půlku bytu. Těžce jej poznamenává i zpráva o smrti bratra Rudolfa. A tato zpráva jej přivádí na myšlenku, že i on brzy zemře.

V důsledku shora uvedeného se dostává do situace, kdy se spolu s manželkou tísní spolu s velkým množstvím knih v polovině bytu. Rozhoduje se proto věnovat svou pozůstalost Vlastivědnému muzeu v Hořicích. V dopise pak sděluje muzeu, že má velké množství materiálu, který se vztahuje k životu učitele v první polovině 19. století. Jeho archiv obsahuje krom jiného i osobní korespondenci s Jiráskem, Macharem, S. K. Neumanem, M. Majerovou aj., na tisíc knih, fotografie a nábytek a další věci osobní potřeby. Navrhuje zřídit v muzeu jakýsi „Učitelství pokojík“. V němž by bylo

možné věci rozmístit a demonstrovat na nich typický život učitelů. Tento prvotní dopis se stává počátkem rozsáhlé korespondence.

Celou akci začal řídit profesor Jilemnický¹. Ten manželům Štorchovým doporučuje ku pomoci manžele Petrovi. Vzhledem k tomu, že manželé Štorchovi jsou bezdětní, vyvíjí se nakonec mezi nimi a Petrovými vztah více než přátelský. Dá se říci, že si je zamilují jako své děti. Díky spolupráci přetora Jilemnického a pomoci manželů Petrových se daří většinu věcí, které Štorch daruje muzeu, přemístit do roku 1954. Tímto odpadá jedna starost. Taktéž zasílá svou archeologickou sbírku muzeu v Liberci. V roce 1953 ještě jedná s Výzkumným ústavem pedagogickým ohledně sbírky dokumentů na téma Cenné zkušenosti našich pedagogů.

K jeho 75. narozeninám připravilo Hořické muzeum rozsáhlou výstavu jeho celoživotního díla. Této výstavě se Štorch zúčastnil a velmi se mu líbila. Ihned poté se rozhodl, že doplní věnovací listinu pro Hořické muzeum i o příjmy z posmrtného vydávání jeho knih jak v Česku, tak i v zahraničí. V roce 1954 ještě muzeu v Hořicích hodlá darovat větší část své knihovny. Má se jednat asi o 2000 svazků – beletrie, spisy naučné, vědecké, historické, pravěké, filozofie, přírodní vědy, politika, pedagogika, aj. .

Ještě spolu s manželkou podstupuje svůj domek v Lobči sestře paní Štorchové - Jiřině Jandové. Pouze si vyhrazení doživotní užívání dvou pokojů a kuchyně v přízemí. Štorch by si ještě přál psát. V jednom ze svých dopisů píše: „.....,Chtěl bych se dožít ještě 80. Mám toho tolik ještě před sebou!“ (Kakáč, B., 1986, str. 51). Dne 25. června 1956 je oznámena zpráva, že Eduard Štorch zemřel.

Pohřeb se konal 28. června 1956 ve velké obřadní síni krematoria v Praze – Strašnicích. Sešlo se asi 120 smutečních hostů. Za rodinu pak pouze jeho manželka Božena Štorchová. Po odeznění tónů Dvořákovy symfonie Z nového světa, následovaly smuteční projevy. Vystřídali se zástupci archeologického spolku, kolegů učitelů a spolupracovníků, Svazu spisovatelů, MNV v Ostroměři a ZŠ Ostroměř a vlastivědného muzea v Hořicích. Nakonec vystoupil jeden ze žáků a účastník jeho

---

¹ Jilemnický Alois, nar. 28. 5. 1910 Hořice, zemřel 29. 11. 1986 Praha, pedagog, odborný publicista, vlastivědný pracovník, autor děl Alois Jilemnický: Karel Vik (poselství krajinářovo), Kamenné poselství, O krajině, lidech a věcech, Kraj slavný kamenem, Kámen jako událost, Raisovi.

Dětské farmy na Libeňském ostrově. V Literárních novinách č. 28 (z 30. 6. 1956) vyšel článek spisovatele Zdeňka Vavříka pod názvem Starý pán odešel, končící slovy: „... Zemřel stár téměř osm desetiletí, ale nebyl a není minulostí našeho písemnictví pro mládež. Je a zůstává jeho přítomností.“ (Kakáč, B., 1986, s. 52).

3. Čím vším byl Eduard Štorch

3.1 Eduard Štorch – pedagog a reformátor

Eduard Štorch byl pedagogem tělem a duší a to po celý svůj život. Patřil mezi reformní pedagogy, snažící se o reformu školství v Čechách a později i na Slovensku, na přelomu 19. a 20. století a v období mezi válkami. Jeho činnost se nesmazatelně zapsala zejména do oblasti alternativního-reformního školství (blíže v kapitole Dětská farma). Historie pedagogického působení je popsána již v kapitole o životě Eduarda Štorcha. Je proto bezpředmětné popisovat celou pedagogickou činnost znovu. V této kapitole se zaměřím na některé úseky jeho pedagogického působení, které jsem doposud nezmínil.

Eduard Štorch se zabýval, krom dalšího, i archeologií, biologií a antropologií. V rámci těchto vědních oborů se zajímal i o vznik člověka. Tyto jeho zájmy se odrazily i v jeho reformních snahách v rámci dějepisu. Plně odsuzoval bezhlavé šprtání letopočtů, panovníků a válek. Byl zastáncem dějepisu, který by vysvětloval historii ve všech jejích souvislostech. Zavrhoval začínat historii kulturami starověku, jako byli Babyloňané. Sám prosazoval, aby historie začínala od člověka primitivního- diluviálního¹. V roce 1906 sepisuje spis Člověk diluviální. Ten pak neustále rozvíjí až do knihy Lovci mamutů. V časopisech byla kritikou kniha přijata vcelku příznivě. Zároveň ve stejné době dopsal i druhý svazek svých povídek pod názvem Praha v době kamenné. Obě jmenovaná díla byla v tisku kritizována. Přesto Štorch pokračoval. Začal se věnovat ještě více archeologii, aby mohl svá tvrzení ještě více podpořit fakty. Účastní se schůzek archeologů a poslouchá odborné přednášky.

---

¹ Diluviální – vztahuje se ke staršímu oddělení čtvrtohor, pleistocénní (<http://www.slovník-cizích-slov.net/diluviální/>).

Ve svých knihách nedává formy pro dějepisné vyučování, ale ukazuje nové pojetí učební látky. Lokalizuje děj podle archeologických a vědeckých výzkumů. Jako spolupracovníka na novém dějepisu si vybral Karla Čondla. Ten mu v červenci 1932 oznamuje svou ochotu spolupráce. Mezi roky 1934 až 1937 jim pak vycházejí tři díly učebnice dějepisu s názvem Pracovní učebnice dějepisu pro školy měšťanské. Ty byly za okupace zakázány, neboť obsahovaly velmi smělá tvrzení o Hitlerovi. Oba autoři si plně uvědomili, že učebnice nesmí být jen o dějepise jako zdroji informací o událostech. Musela zušlechtovat duši, vzdělávat city a podněcovat k sociálním činům.

O učebnicích se pochvalně vyjádřil i Edvard Beneš. Přesto došlo i k soudní při ohledně článku v 50. čísle III. Ročníku periodika Polední Lidové listy, kde jsou autoři nařčeni z neznalosti historie. Z jejich podnětu byla věc projednána u Krajského soudu v Praze. Po několika odvoláních svou při vyhráli. V roce 1936, konkrétně 11. března, došlo k interpelaci senátora Msgr. Aloise Roudnického, Československá strana lidová, na tehdejšího ministra školství a národní osvěty Aloise Frankeho. Tyto polemiky a kritiky vyvolala zejména kritika církve jako takové a líčení její snahy o získání moci (Kakáč, B., 1986, s. 62-69).

Eduard Štorch si taktéž za svého pedagogického působení vedl rozsáhlý pedagogický archiv. Zde shromažďoval veškeré písemnosti, knihy, příručky týkající se vyučování dějepisu, ale i další metodické příručky ze svých oborů. V archivu se snažil shromáždit všechny dostupné informace. Žádná mu nesměla uniknout. V roce 1938 byl vyzván J. Benešem jménem Pedagogické knihovny Komenského v Praze I (dnes Klementinum) o darování jeho pedagogického archivu. Tomuto přání Štorch vyhověl.

Se stejným nasazením se taktéž věnoval kulturnímu životu učitelských organizací a literárně zasahoval do řešení problémů výchovy mládeže. Spolupracoval s mnoha předními představiteli pedagogického života, jako byli Otokar Chlup, Václav Suk, Otokar Pospíšil. Tato spolupráce spočívala zejména v přispívání do kritické revue literatury pro mládež Úhor v letech 1913 až 1944. Dále psal literární příručky.

V roce 1945 se rozhodl ještě jednou zasáhnout do pedagogiky. Konstatoval, že pedagogové po roce 1945 nemají dostatečné pomůcky pro vykládání dějin. Začal proto připravovat velkou obrazovou tabuli Přehled vývoje společenských řádů. S vydáním tabule se však vyskytlo mnoho problémů. Nejdříve nebyl na Výzkumném

ústavu pedagogickém recenzent, který by mohl jeho dílo překontrolovat. K tomuto se později přidal problém s doplněním některých ideologických scén. Konečně roku 1948 byla ministerstvem tabule schválena a mohla přejít do tisku. Měla obrovský úspěch.

Ještě v roce 1953 přijímá další spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým. Stejně tak spolupracuje s Českým rozhlasem na vypracování přednášky o prvobytně pospolné společnosti (Kakáč, B., 1986, s. 68-71).

Z jeho díla jak beletristického i odborného je patrné, že byl jedním z prvních, kdo u nás hlásal nový reformní dějepis na podkladě sociologickém. Jeho dílo u nás popularizovalo pravěk takovou měrou, jako žádné jiné.

3.2 Eduard Štorch – sociolog

Jak vyplývá z předchozí kapitoly, byl Eduard Štorch kromě pedagoga i sociologem. A to nejen tím, že se snažil dávat učivo historie do sociologických souvislostí. Jeho sociologické smýšlení je patrné z jeho celoživotního působení. Zejména jako učitel se snaží děti vychovávat nejen ve škole, ale i mimo školu. Tomuto věnuje svůj veškerý volný čas.

Mezi významná sociologická díla patří studie Sociální postavení dětí v severočeském revíru. Ta vznikla v době jeho učitelského působení v Mostě Letech. V této studii vychází z pozorování dětí, žijících v mosteckém uhelném revíru. Jako mladý pedagog je šokován tím, co jej zde čekalo. Konstatuje, že místo není postrachem pro učitele jen kvůli nepříznivému životnímu prostředí, ale i z důvodu chování dětí.

Děti z revíru jsou silně ovlivněny prostředím, ve kterém žijí a jsou vychovávány. Vypozoroval, že děti již od útlého mládí kouří, pijí alkohol, lžou, podvádějí, kradou, jsou drzé a surové. Toto je jen krátký výčet záporných vlastností. Ze strany rodičů je výchova zanedbávána. Spočívá vesměs jen v bití. Takové děti pak učitele ignorují, neboť je nemá jak potrestat. Nedělají si nic ani z policistů. Toto znásobuje i fakt, že místní školní rady a okresní školní rady jsou německé a učitel je u nich bez ochrany a opory, myšleno český učitel.

Přes tyto problémy se Štorch snaží děti vychovávat. A opět zde naráží na problém místa výuky. Kritizuje to, že výuka musí bezpodmínečně probíhat uvnitř budov. Dle jeho mínění by výuka venku odlehčila atmosféře útlaku a omezování dětí. Sám experimentuje i s metodickou stránkou výuky. Koná různé pokusy. Například uvádí, že by místo nucení dětí ke klidu, což je dráždí a popuzuje je k naschválnostem, bylo lepší jim zadat ruční práce. Takto se děti zabaví a převedou svou pohybovou expanzi na užitečnou a prospěšnou práci. Toto má dvojí efekt. Za prvé se zabrání rozpuštělostem dětí a za druhé nabydou děti praktických dovedností.

Těmto problémům věnuje mnoho času. Ve škole s dětmi rozmlouvá a snaží se je převychovat. U některých má úspěch. Dozvídá se od nich o jejich těžkém životě. Sám pak často vidí, v jakých těžkých podmínkách děti žijí. Štorch vnímá tuto situaci jak z hlediska pedagogického, tak i sociologického a sociálního. Vidí, jak se tyto otázky prolínají.

Příčiny těchto problémů popisuje v devíti bodech: špatné příklady dospělých a surové mravy okolí, rozháraný život rodinný, alkoholismus, neurastenie¹ zděděná a nabytá, všeobecné holdování alkoholu a tělu, nezdravé, nečisté a přeplněné byty, nevážnost rodičů ke škole, nedostatečnost pravomocí učitelů vůči jednotlivým těžkým případům, vliv germanizace. A proti tomu připravil třináct bodů zlepšení: autonomie školství krajiny hnědouhelné ve věcech speciálně zdejších, zřízení polepšovny pro zpustlou mládež, rozšíření pravomoci učitelovy, aby vystačil všem případům, dohled nad nařízením o přítomnosti dětí při tanečních zábavách a schůzích, zákaz prodeje kuřiva a alkoholu osobám nedospělým, zákaz sňatku alkoholikům a podobným zpustlíkům, přizpůsobení programu učiva psychologickému a sociálnímu stavu mládeže a zavedení ručních prací rázu vážného pro všechny děti, nepřijímání do školy dítěte nemocného jazyka vyučovacího, přijetí zákona o menšinových školách, zřízení školního lékaře, co nejmenší počty dětí ve třídě, konání konference učitelstva každé obce s rodiči dětí jednou do roka, o prázdninách umožnit pohyb dětí ve zdravé krajině (Kakáč, B., 1986, s. 55-58).

---

¹ Neurastenie – nervová slabost, vyčerpání (<http://www.slovník-cizích-slov.net/?slovo=neurastenie>).

Problém dětí v této oblasti byl tak rozsáhlý, že se mu musí věnovat dál o rok později ve studii Děti v severočeském revíru (jejich otázka sociální a pedagogická). V této se věnuje každodennímu životu svých žáků. Ten je dle jeho pozorování nelehký. Často podléhají alkoholismu, trpí hladem a nespavostí. Toto je zapříčiněno, krom dalšího, i způsobem práce, kdy se jeden týden v rodinách žije přes den a druhý v noci. Konstatuje, že velkou část špatných návyků získávají v rodině a komunitě, kde valná část dospělých tráví volný čas v hospodách. Taktéž zázemí, zejména bydlení je otřesné a často tyto nevyhovující podmínky vedou k těžkým nemocem.

Po těchto pozorováních a zjištěních konstatuje Štorch, že dětem může pomoci jen učitel. I přesto, že první týdny na novém působišti byly pro Štorcha těžké, nezanevřel. Snažil se děti podchytit zajímavým výkladem. A po počátečních neúspěších se mu podařilo po malých krůčcích děti zaujmout jak učivem, tak se jim zejména snažil pomoci i v soukromém životě. Rozebíral s nimi jejich situace a snažil se jim radami pomoci.

Současně si uvědomil, že školský systém sice velmi bystrí paměť, ale nesnaží se vypěstovat u dětí schopnost pozorovat, reflektovat, rozvíjet obsahovou paměť či pěstovat vůli. Vidí, že svět dětí je plný povelů: „Musíš!“.

Součástí studie byla i anketa mezi dětmi na téma co je nejvíce baví. Při této zjistil, že děti nechtějí sedět ve škole, ale mít volný pohyb. A proto začíná chodit s dětmi ven, kde jim vykládá učební látku. A tyto metody pomalu přinášejí malé úspěchy (Kakáč, B., 1986, s. 58-61).

3.3 Eduard Štorch – archeolog

Již od počátku učitelské dráhy se Štorch věnuje archeologii. Jeho skoro celá literární tvorba vzniká na základě jeho prvních vykopávek. Jeho první nález se datuje do roku 1922. Aby byl odborně na výši, navštěvuje archeologické přednášky kapacit v oboru, jako je prof. Niedrle, prof. Matiega, prof. Chvojka a aj. Sám obdivuje prof. Karla Maška, který se jako jeden z prvních zabíral prehistorií a učinil řadu zajímavých objevů.

Sám Štorch později učinil řadu velmi vzácných a významných objevů. Například s chlapci vykopali na Bulovce dlouhý mamutí kel a část nohy. Nebýt tehdy stavbeních prací možná by vykopali i víc. V Kobylisích vykopali dva vzácné durynské poháry. V cihelně nedaleko Vlachovky našli kosti divokých koní. Nenalezl však jen kosti a keramiku, ale i zbytky obydlí, hroby.

Každý nález pak dokázal opřít příběhem, který vyprávěl chlapcům. Teprve později začal své příběhy sepisovat. I jeho příběh Bronzový poklad je sepsán na základě konkrétního nálezů bronzových jehlic. Ty v roce 1929 našel dělník v Jičíně na Příbramsku. Později se dostaly až k Eduardu Štorchovi, který je zakoupil. Ihned se vydal na místo nálezů a zadokumentoval je. Později pak sepsal příběh.

V květnu 1925 je nucen prodat svou archeologickou sbírku Národnímu muzeu v Praze za částku 16.000,- Kč. Peníze použil na financování Dětské farmy na Libeňském ostrově. Jeho sbírka čítala 240 nádob, 60 bronzů, 20 železných věcí, 1 zlatý prsten, 50 kostěných nástrojů, 300 kamenných nástrojů, 15 lebek, 4000 značených kousků střepů a drobných předmětů a několik mincí a knoflíků. Sbírkou, kterou prodal Národnímu muzeu, byla uložena do depozitáře a až na výjimky je zde uložena do současnosti. Přestože byl Štorch archeolog amatér, představovala jeho sbírka v té době cenný celek (Kakáč, B., 1986, s. 101-105).

Tímto však Štorchovo archeologické snažení nekončí. Již zakrátko obsahuje jeho nová sbírka několik tisíc kusů. Části sbírky později předává příslušným institucím. A jak je u Štorcha příslovečné i v archeologii čelí určitým obtížím. K jedné z nich patří jeho nález fragmentů pazourku, tzv. vavřínového listu v cihelně v Libni v roce 1908. Pazourek se později dostává do rukou Štorchových. Jeho pravost byla odbornou obcí zpochybňována a Štorch byl obviňován z falšování jak místa nálezů, tak samotného pazourku.

Jak víme z životopisu Eduarda Štorcha, pocházela jeho manželka z Lobečského kraje. Štorchovi si v roce 1933 v Lobči pořídili letní sídlo. A jaké pak bylo překvapení Štorchovo, když zjistil, že samotný dům stojí na obrovském archeologickém nalezišti. Dům stojí na Pustém vrchu. Sem umístil děj své knihy Minehava.

Ihned navázal spolupráci s profesorem Absolonem z Brna. Zasiíl mu vybrané pazourky, aby je mohl nějaký kreslíř zobrazit a připravil je tak k vydání knihy o Lobči.

Absolon se myšlenkou Štorcha nadchl a začal jej odborně a finančně podporovat. Štorch zatím do roku 1944 nasbíral bezmála na 4 tisíce pazourků, množství kamenných mlatů, klínů a neolitických střepeň. Tato sbírka představovala jedinečný materiál.

Uvažoval o zřízení muzea v Lobči. Tuto myšlenku však opouští, neboť si uvědomil, že takové nálezy nelze nechávat na tak malé vesnici. Na této sbírce se nemalou měrou podílely i děti z Lobče, které Eduard Štorch nadchl pro sbírání archeologických nálezů. A nejen svým přístupem pedagoga a vypravěče, ale i formou soutěží, kdy například vyhlásil ceny za první tři místa. První místo-míč, druhé a třetí místo-kniha. V roce 1944 považuje svůj výzkum za ukončený, ale vydání publikace selhává na nedostatku peněz. A to již měl vymyšlen název, Neolitické sídliště v Lobči u Mšena.

Pokračováním sbírání dosahuje jeho sbírka na 5.400 kusů. Prof. Absolon jej nadále pobízí ve sbírání a v naději na vydání publikace. Z tohoto důvodu žádá o zaslání všech kusů sbírky, aby je bylo možné zakreslit a katalogizovat. V roce 1950 místní národní výbor v Lobči zvažuje vytvoření muzea pod názvem Archeologické muzeum Eduarda Štorcha v Lobči. Toto však není realizováno.

Největší překážkou zůstává nedostatek peněz na vydání publikace. Veškeré Štorchovi naděje na vydání díla však končí s návštěvou Národního muzea po roce 1951. Zde je mu řečeno, že veškeré nálezy v Lobči pocházejí z povrchového sběru a jsou tak z vědeckého hlediska bezcenné. Bylo mu doporučeno, aby svou sbírku rozdělil menším muzeím a školám. Své nálezy z kraje poslal do muzea v Liberci. Za to mu byl v roce 1953 zaslán děkovaný dopis s diplomem. Sbírkou, která má bezesporu značnou vědeckou hodnotu, je umístěna v depozitáři muzea.

3.4 Eduard Štorch – organizátor

Od dvacátých let 20. století se Eduard Štorch, kromě již zmíněných činností, věnoval organizování lyžařských kurzů, letních pobytů u moře a skautingu. A jak je pro něho příslovečné, vše organizoval s veškerou důsledností a vesměs na své náklady.

První lyžařský kurz organizoval v letech 1922/23. Pořádání lyžařského kurzu nejdříve řádně inzeroval v pražských novinách. Ihned se přihlásilo množství chlapců. Ne všichni

vlastnili lyže. A tak Štorch, ihned věc řeší. Lyže shání jako sponzorské dary od firmy V. J. Rott. Dále pak inzeruje v tisku žádost o darování starších nepotřebných lyží. Taktéž svépomocí vyrábí dubové lyžičky s řemínkovým vázáním. Prvního kurzu se zúčastnilo 45 zájemců.

Druhého kurzu v letech 1923/24 se již účastnilo 106 zájemců. O třetím kurzu z let 1924/25 pak písemně referuje na ministerstvo školství. Tak se nám dochovalo jeho precizní propracování kurzu. Kurz probíhal v rovině teoretické, kterou tvořilo pět přednáškových hodin. Pak následovala praktická část. Ta byla prováděna v závislosti na sněhových podmínkách. Strava a ubytování bylo za symbolické ceny, a pokud na ně účastníci kurzu neměli, dotoval je finančně sám Štorch.

Z důvodu neustálého zvyšování zájemců o kurzy se pokusil Štorch žádat o subvence městskou radu, ale taktéž oslovil Svaz lyžařů se žádostí o převzetí těchto kurzů. Svazem byla ochrana přislíbena. Ale zůstalo jen u slibů. Čtvrtý kurz pořádal Štorch opět sám. Tento již měl 224 účastníků. O vánocích 1925, po absolvování teoretické a praktické části, jeli na sedm dnů do Krušných hor. A opět žádal o dotace, a opět neúspěšně. Přesto ještě uskutečnil pololetní výpravu na čtyři dny do Krušných hor a velikonoční výpravu na devět dnů do Krkonoš.

Od Ministerstva školství dostává v lednu 1926 dotaci na lyžařské kurzy ve výši 800,- Kčs. Dalšího pátého kurzu se účastní 387 účastníků a šestého dokonce 394. Po celou dobu, kdy pořádal výpravy a zájezdy, se nikomu nic nestalo. Jelikož sám již nápor tolika zájemců nezvládá, oslovuje prostřednictvím článku v novinách Tělovýchovný odbor v Praze a žádá jej, aby se zájemců o lyžování ujal. Diví se, že v Praze není nikdo ochoten postarat se o lyžařství na středních školách, ze kterých měl většinu účastníků kurzů.

Přesto všechno i nadále pořádá výpravy do hor až do roku 1935, kdy je vážně zraněn (viz str. 16). Tímto jeho činnost jako organizátora kurzů končí. A s ním končí i zimní výpravy na hory (Kakáč, B., 1986, s. 72-77).

Ve stejné době začíná organizovat letní tábory a pobyty u moře. A opět se potýká s nezájmem úřadů. Musí se opět starat sám. Pořádá zájezd dětí k moři do Jugoslávie. Sám pronajímá různé budovy za účelem ubytování. Účastníky prvního zájezdu byli rodiče s dětmi. Na zájezdu si pak sami vařili a snažili se zde vést zdravý život.

V roce 1923 dostává nabídku vést dětskou výpravu k moři. V této době již má za sebou několik cest do Dalmácie. Kurz začal organizovat opět se svou dokonalou precizností. Pro chlapce ve věku od 11 do 15 let pořádal čtyřměsíční kurz sestavený z kurzu naukového, tělovýchovného a mravně výchovného. A taktéž i tentokrát se vyskytnou problémy a výprava málem neproběhne.

Ve stejné době navazuje spolupráci v městečku Orebic pod Hadími horami v Jugoslávii. Ta trvá několik let. Uvědomuje si, že místo v Orebic je vhodné pro dětskou rekreaci a snaží se úřady města Prahy přimět ke zřízení stálého rekreačního zařízení pro zaměstnance a mládež z Prahy. Je však odmítnut. Stejně tak neuspěje ani u Červeného kříže s projektem ozdravovny.

O jeho výpravy byl velký zájem jak ze strany pražských dětí, tak i od lidí z venkova. Výpravy pořádá sám bez jakékoliv pomoci a honoráře. S narůstajícím počtem zájemců musí i on přibírat další vedoucí. S ohledem na to, že měl odpovědnost za svěřené děti, byl na jejich výběr velmi přísný.

V neposlední řadě se Štorch věnuje i skautingu a táboření. V letech 1922-1924 pracoval s chlapci jako skautský vůdce v oddíle na severní špičce Libeňského ostrova. A při tom se do tohoto místa zamiluje a vybere si jej pro svůj projekt školy v přírodě.

3.5 Eduard Štorch – spisovatel

Hlavní literární tvorba Eduarda Štorcha jsou knihy pro mládež. A to zejména o pravěku. Jeho literární tvorba zahrnuje období od čtvrtohor po slovanský úsvit v našich zemích. I v literární tvorbě se projevuje Štorchova důslednost a akurátnost. Na veškerá literární díla se velmi pečlivě připravuje.

Studuje archeologii, biologii, antropologii, historii a v neposlední řadě i sociální souvislosti. Jeho díla jsou postavena na skutečných archeologických nálezech. Tyto dokonale prostuduje a na jejich poznatcích staví dokonalé příběhy. Naprosto detailně vykresluje krajinu, přírodu, lidi a zvířata. Prostě vše. Aby toho byl schopen sám, snaží se ověřit některé věci prakticky. Spolu s manželkou Boženou žili několik dní ve skalách. Sami stahovali zvířata a opékali maso na ohni, který Štorch sám rozdělal.

Zkusili prostě žít jako ti, o kterých psal. I to přispělo k dokonalosti vykreslení příběhů v jeho knihách.

Než začne psát knihu *Život v pravěku*, sám si ověřuje vše ohledně rozdělování ohně bez běžných prostředků. Kontaktuje badatele Aleše Hrdličku s prosbou o návod, jak v pravěké době lidé oheň rozdělovali. Jelikož jej odpověď dostatečně neuspokojí, požádá o pomoc i cestovatele Alberta Vojtěcha Friče. Jen z tohoto příkladu je patrné, kolik času připravám na svá díla Štorch věnoval.

I přes jeho dokonalou přípravu a snahu však se svými díly často naráží na nepochopení. Svá tvrzení a zobrazení musí často obhajovat a dokazovat. Některá díla jsou zakazována. Na druhé straně je i vyzýván, aby určitá období dějin a konkrétní události zpracoval a literárně ztvárnil.

Za svá literární díla je dvakrát významněji poctěn. Poprvé je mu udělena v roce 1936 Rambouskova cena za literaturu pro mládež. Podruhé je mu udělena Cena Boženy Němcové hlavního města Prahy pro rok 1948 jako pocta za jeho osobní zdatnost a úsilí ve prospěch občanů hlavního města i celého národa (viz. str. 17).

Níže uvádím jeho bibliografii knižně vydaného díla. Odborné publikace: Sociální postavení dětí v severočeském revíru, (*Naše doba*, revue pro vědu, umění a život sociální, Praha, roč. VIII, 1901), Děti v severočeském revíru (jejich otázka sociální a pedagogická), (*Naše doba*, 1902), Reforma školního dějepisu (1905), Člověk diluviální (1907), Vznik vlastnictví (1907), Počátky života pozemského (1908), Nový dějepis (1908 či 1909), První lidé v Čechách (1909), Původ náboženství (1909), Praha v době kamenné (1910), Vývoj tvorstva a vznik člověka (1912), *Život v pravěku* (1912), Praha v pravěku (1916), Praha v době prehistorické (1921), Dětská farma: Eubiotická reforma školy (1929), Výchovná osada. Projekt Nové školy. (In: *Nové školy*, 1930, ročník VI., str. 40), Výchovná osada Růžičkov - Nová škola (rukopisná studie, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Eduarda Štrocha), Školní dějepis v theorii a praxi (1946), Eubiotická škola rukopisná studie, nedatována, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Eduarda Štorcha), Beletrie: Čarodějův učedník (1910), Bohatýr Vratislav (1917), Lovci mamutů (1918, současná podoba 1937), Libuše a Přemysl (1919), V šeru dávných věků (1920), Bronzový poklad (1932), Veliké řeky (1932), Zlomený meč (1932), Volání rodu (1934) Lovci

mamutů ještě po pěti letech (1939), Zastavený příval (1940), Statečné mládí (1946), Hrdina Nik (1947), Minehava (1950).

Ještě na závěr této kapitoly uvedu několik údajů v číslech. Eduard Štorch byl za svého života velmi činný, ale přesto níže uvedené údaje jsou až zarážející. Eduard Štorch přispíval do sto třiceti devíti periodik. Byl členem devatenácti pedagogických, pěti historických, osmi kulturních a devíti turistických a sportovních spolků. Bylo mu vydáno dvacet devět knižních děl.

4. Dětská farma jako reformní pokus praktické sociální pedagogiky

4.1 Úvod

Po dobu svého pedagogického působení zasáhl Štorch významně ještě do dalších odvětví pedagogické činnosti. Vždy mu velmi záleželo na všestranném duševním i tělesném vývoji dětí, a proto založil ve 20. letech 20. století na Libeňském ostrově v Praze reformně zaměřenou dětskou farmu, jako předobraz dnešních alternativních, ozdravných, pracovních škol a škol v přírodě.

HYPOTÉZA Č.1

Eduard Štorch nebyl jako pedagog – reformátor ve své době v Československu ojedinělý.

Právě v knize „Dětská farma“ nás seznamuje se všemi úspěchy, i problémy, které se během jejího zakládání a provozu vyskytly. Při čtení této knihy musí člověk obdivovat jeho znalosti, trpělivost, lásku a obrovské nadšení, se kterým překonal překážky, neboť si musíme uvědomit, že v té době nebylo prosazování pokrokových myšlenek zdaleka tak samozřejmé a snadné jako dnes. Celé kniha je doprovázena dobovými fotografiemi hlavně ze života dětí na dětské farmě a Štorchovými plánky školy v přírodě a farmy. Sama úvodní stránka je pro celou knihu symbolická. Pod fotografií pana presidenta T.G. Masaryka, hrajícího si se dvěma dětmi na zahradě, je jeho citát.

Mládeži československé!

„Musíte se, děti, samy přičiňovati, abyste byly a zůstaly dlouho zdravé. Pečujte o čistotu svého těla! Nebojte se vody! Myjte se s chutí, koupejte se, plavte! Pohybujte se čile na čerstvém vzduchu a dejte se ohřávat sluníčkem. V jídle buďte střídmé a nepijte žádných nápojů alkoholických. Hrajte si vesele, ale když se učíte, když pracujete, učte se a pracujte vážně. Nevyhýbejte se práci, i když jste na školách. Sokolujte a cvičte tělo hrami a rozumným sportem.“
President T.G.Masaryk 27. října 1928

4.2 Naše školství (kritika)

Tato kapitola je vlastně kritikou stávajícího stavu škol a výchovy ve 20. letech našeho století. Štorch říká:

Nový stát vyžaduje nové změny ve společnosti a nutně i reformu ve školství. Je třeba vychovávat potomstvo zdravé a silné na těle i na duchu.

Jako první je třeba začít u samých školních budov. Stávající jsou ohromné, vysoké a pochmurné budovy, stojící obyčejně přímo v rušných ulicích, které se podobají spíše kasárnám, nebo klášterům. Monumentální vzezření s vysokými stropy a dlouhými tmavými chodbami nemůže v dětech vyvolávat pocit bezpečí a tepla.

Jen v malé škole se může rozvinout příznivý vztah mezi žákem a učitelem. Nejhorší jsou velké giganty s mnoha třídami plné administrativy, oběžníků a výstrah. Škola má být malá, prozářená sluncem a provětraná čerstvým vzduchem, zabezpečená technicky, hygienicky i esteticky. Děti se mají podílet na zařizování a výzdobě. Cítí-li se děti vesele, pracují s chutí a bez donucování. Škola = dům dětství! Děti a učitel pak v takovéto malé škole by měli být rodinou.

Zvláště pak velkoměstské dítě je mnohdy úplně odtrženo od přírody. Nemá se kde proběhnout, pohrát si na sluníčku. Často také některé z dětí končí pod koly automobilů. Tělocvičny jsou přeplněné, nevětrané a plné prachu, často umístěné ve sklepě a tedy vlhké a nezdravé.

Třídy jsou mnohdy přeplněné žáky. Učební osnovy jsou naprosto zastaralé a nepřiměřené věku dětí co do kvality i kvantity. Štorch dále kritizuje, že učitel má téměř na minuty předepsáno kdy, co, a jak učit, takže se stává spíše učitelským řemeslníkem.

Také celková mimoškolní zaměstnanost dětí je nepřiměřeně velká, takže jim prakticky nezbývá čas na osobní zájmy a pohyb na čerstvém vzduchu. Vyzývá rodiče, aby se postavili proti zdoluhavému odpolednímu vyučování. Dále ukazuje na statistice, že nemocnost dětí stoupá právě v souvislosti s délkou vyučovacích hodin. Zvyšuje

se nárůst tuberkulózy u školních dětí. Vytýká přílišné sedění, při kterém dochází k deformacím páteře a kostry.

Štorch vytýká tehdejší škole i odtržení od života a domova dětí, zbytečné biflování všelijakých jalových a nepotřebných věcí. Potlačování individuality dětí. Učitel není dostatečně svoboděn ve své práci a navíc kvůli malému platu si musí přivydělávat, čímž se vyčerpává a ohrožuje svou zdatnost i zdraví. Mnozí z učitelů nezískávají ani po 20 letech stálé místo.

V neposlední řadě připomíná, že v pořádku není ani mravní výchova dětí. Vnucují se jim jisté mravní zásady, ale sám se jimi nikdo neřídí, obchází je, nebo hřeší přímo proti nim. Děti jsou učeny pokrytectví a mravní lhostejnosti (např. kouření, alkohol, aj).

4.3 Důvod zřízení Dětské farmy

Důvodem, proč se rozhodl Štorch zřídit „Dětskou farmu“, bylo vyvést žáky z uzavřených škol ven, na vzduch, na slunce. Nejprve založil ve škole skauting a chodil s žáky ven, tábořil v lesích. Cítil však, že je to málo. Podařilo se mu sehnat vhodný pozemek na Libeňském ostrově v Praze.

Aby mohl svou myšlenku uskutečnit, rozloučil se se svou archeologickou sbírkou. Jeho žádosti o podporu byly vesměs odmítnuty a žáci, pro které vše dělal, byli nemajetní.

Se svými hochy upravili zanedbaný pozemek, zbudovali přístřeší (příloha, obrázek č. 14) proti nepohodě a na uschování nářadí i jiných věcí a záchodky. Vše ostatní poskytla příroda. Později najal tesařského dělníka, který zbudoval hlavní budovu – jednoduchou, ale praktickou boudu s obývací světnicí (kanceláří), komorou, kůlnou na nářadí, půdou a verandou. Dřevo a materiál sháněl Štorch po stavbách a bouračkách. Byl vděčen za každý kousek dřeva. Postavili i malou budovu pro dívky „Děvín“, aby měly své malé soukromí.

4.4 Škola v přírodě

Eduard Štorch chtěl na farmě zřídit „školu v přírodě“. Byl přesvědčen, že to je nejlepší cesta ke zlepšení fyzického a psychického stavu žáků. Prostudoval mnoho materiálů a článků o této problematice ve světě a zjistil, že takové školy velmi úspěšně fungují už v Německu, Anglii, Skotsku, Francii, Švýcarsku, Rakousku, Itálii, Maďarsku, Jugoslávii, Belgii, Holandsku, Dánsku, Norsku, Švédsku, Rusku, Spojených státech, Kanadě, Austrálii, Novém Zélandu a na Havaii.

V Československu byl pokus založení takové školy učiněn Fr. Hrušákem na kraji lesa v Domštátu. Škola se však trvale neudržela – úřady této novince nepřály a slibný pokus pohřbily.

Jisté zkušenosti čerpal také z druhého pokusu o školu v přírodě – zřízenou v Pardubicích jako zahradní školu pro slabé a chudokrevné děti 1. - 3. ročníku.

I pražské školy měly již své zkušenosti. V roce 1923 byla zřízena zahradní škola v Olivovně v Říčanech na Žižkově (pro děti ohrožené tuberkulosou), sadová škola v Kinského zahradě, zřízena sociálním úřadem bez povolení školních úřadů, po slibném začátku skončila kvůli údajným malým pokrokům v učení. E Štorch však tento problém staví až na druhé místo. Prvořadým požadavkem je zdraví.

Štorch v této kapitole také formuluje základní podmínky pro zřízení školy v přírodě a její zdárný chod.

Je to předně správná volba příhodného místa. Pozemek musí být suchý, slunný s čistým vzduchem na tichém nehluchém místě, snadno přístupný z města, aby se děti mohly vracet na noc domů, dosti prostranný, obsahující porost stromů, volnou louku, hřiště a vodu (potůček, rybníček).

Budovy jsou jednoduché přízemní, ne příliš velké. Celá škola nemá mít více než 150 dětí. Zařízení školy je jednoduché, praktické a hygienické. Náklady nese zpravidla obec. Od zámožnějších rodičů se vybírá poplatek za stravu.

Výběr dětí se provádí tak, že přednost mají děti nejpotřebnější, tj. děti slabé, ohrožené, nedokrevné a rekonvalescenti po těžkých chorobách. Osvědčuje se koedukce (společná výuka hochů a dívek).

Počet dětí - nemůže být veliký (ve světě je to kolem 25 dětí na učitele), aby bylo možno s dětmi pracovat individuálně. Školu pravidelně navštěvuje lékař a dohlíží nad zdravotním vedením školy.

Dobré stravování je základem úspěchu ve zdravotních úspěších těchto škol. Děti mají jíst aspoň třikrát denně. Základem stravy je mléko, ovoce, zelenina, vejce, máslo a potraviny obsahující vitamíny.

Podle výzkumů a statistik na školách tohoto typu se nejen výrazně zlepšil zdravotní stav dětí, ale zdravější děti dosáhly i lepších výsledků v učení.

4.5 Vyučování

E. Štorch měl v plánu upravit vyučování žáků tak, že by se od 8 do 10 (11) hodin děti učily ve škole předměty náročné na pomůcky a zařízení (rýsování, fyzika apod.), načež zbývající výuka (dějepis, zpěv, obč. nauka, tělocvik, aj) by byla na farmě na volném vzduchu, kde by žáci trávili čas až do večera. Tento plán se mu díky nesouhlasu školních úřadů nepovedlo uskutečnit.

Od podání žádosti na jaře 1925 uplynul celý rok, než bylo všem žádostem vyhověno a vyučování mohlo 22. května 1926 začít. Největší problém byl s rozvrhem, neboť Štorch učil i v jiných ročnících. Musil udělat kompromis. Půl týdne byl se svou třídou ve škole a půl týdne na farmě. Děti bylo 35 a na farmu docházely pěšky, neboť správa elektr. podniků je odmítla vozit zdarma.

Stravování řešili žáci nošením obědů z domova, sami si vařili polévky a čaj, ovoce a zeleninu vypěstovali na farmě, vodu měli ze studny a na večeri byli zpět doma.

Štorch dohlížel, aby oblečení bylo prosté a lehké, použitelné k válení i zahradní práci. Za tepla běhaly děti bosé a v plavkách. Prvořadý byl pohyb na čerstvém vzduchu.

Rozvrh hodin ve škole v přírodě má být pouze rámcový, aby udržel rovnováhu učebních předmětů, ale není se třeba striktně držet daného času či pořadí. Je možno přizpůsobit jej i daným okolnostem (počasí, nálada, určité události). Není třeba vytrhovat děti zabrané do práce, od určitého problému nebo naopak prodlužovat, není-li již co řešit

či nelze-li děti dostatečně soustředit. Je možno učit se po etapách. Délka vyučování je také upravena podle lékařského posudku. Slabým dětem je třeba uleviti, jen 25 minut trvá hodina. Počítalo se s trváním školy v přírodě od 1. dubna do 31. října s přestávkou prázdnin. V zimních měsících by žáci navštěvovali normální školu, tzv. Škola sezónní. Štorch zde však rozebírá situaci celoročních přírodních škol, které by byly dostatečně zajištěné materiálně a děti by zde byly i v zimě daleko více na čerstvém vzduchu. Ukazuje na mnohé příklady v zahraničí a stále věří a doufá, že tomu tak bude i u nás.

O školních pomůckách říká Štorch, že není třeba drahých nákladných, ale stačí i drobné, dobře přenosné obrázky, knihy. Mnohé poskytne příroda sama.

Zajímavé je, co říká Štorch o udržení pozornosti žáků v přírodě plné zvuků, pohybů a dění kolem. Šel na to jako zkušený pedagog. Dva dny nechal děti dělat si „co chtějí“ a už koncem druhého dne se mnozí ke mně přidaly a začaly pomáhat s pletím, zaléváním apod. Třetí den hned ráno se sešly a s vědomím, že si nejprve odbudem školu, abychom pak zase mohly „řádit“, se bez problému soustředily na výuku. Tak se děti postupně zvykly na režim a pořádek na farmě. Podle Štorcha jsou v normální škole děti nuceny do učení a práce, mnohdy i pod různými pohružkami, kdežto ve „škole v přírodě“ je výuka přirozená a mnohdy samozřejmě navazující na danou situaci vyplývající z práce. Učební předměty mnohdy splývají.

K občanské nauce a mravní výchově říká Štorch, že ji nelze učit po hodinách „kazatelsky“. Chceme-li vychovat společnosti dobré lidi a státu dobré občany, nelze to dělat diktováním mravních pravidel, ale láskou a životem. Zde je důležitá osobnost učitele, který musí s dětmi skutečně žít, obklopotvat ho celý den, jíst s ním, učit se pracovat, hrát si, procházet se, odpočívat. Učitel nesmí být mrzutý a nervózní, ale naopak veselý a laskavý, plný chuti a nadšení do práce.

Učitel je dětem příkladem žije mravně a podle učení eubioteckého. Dobrý učitel, vychovatel musí mít dobře uspořádané rodinné poměry. Není-li tomu tak, nemůže být ani dobrým vychovatelem u cizích dětí. I jeho manželka má být spoluúčastnicí při výchově školní práci ukazuje dětem domácí práce apod. Je to podle Štorcha důležité proto, že jen málo rodin má čas a schopnosti řádně vychovávat děti.

I když ne každý učitel vyhovuje těmto nárokům, najde se podle Štorcha mnoho obětavců a nadšenců, jen kdyby se jim věřilo a úřední kontrola, ředitelé a inspektoři jim pomáhali a ne je trápili „hloupostmi“.

Štorch dále kritizuje příliš velkou změnu, kterou musí šestileté děti v normální škole zvládnout. Přirozený pohyb a řeč je náhle vystřídána mnohahodinovým seděním a posloucháním, aniž smí něco říci, reagovat slovně či jinak. Je to nepřirozené. Ve škole v přírodě se dětem rozvazují jazyky, pozorují skutečné věci a mají plno otázek nápadů. Naučí se volně vyjadřovat své myšlenky. Obzvláště sloh se zde dobře daří učit. Lépe se popisuje a vypráví, co prožívají, dokonce si děti psaly deníčky o tom, co dělaly na farmě. Několik zajímavých ukázek Štorch zaznamenal i v knize.

Učení zeměpisu je na farmě radostí. Pozorování slunce, měsíce a hvězd, meteorologická pozorování, světové strany, ale i výlety do blízkého i vzdálenějšího okolí je základem výuky, na kterou samozřejmě navazují další poznatky.

I dějepis je zde možno podávat z hlediska vývojového a přímo v praxi si ověřit, jak naši předkové obdělávali půdu, klučili lesy a proměňovali je v úrodná pole.

Pobyt ve škole v přírodě je přírodopis sám. Stačí se dobře dívat a pozorovat, konat pokusy (např. Klíčení, hnojení ....), zřídít si akvárium, terárium atd.. Jak poučné je pozorovat třeba zblízka kosa na trávníku

Počty nás obklopují hned od rána: nakoupit rohlíky, litry mléka, změřit záhony, prkna, kolik kg ovoce jsme sklídili, kusů zeleniny apod. To je domácí účetnictví, to je škola života.

Nejen naše děti zde kreslí a malují vše kolem sebe, ale na farmu přicházely i některé pražské školy na hodinu kreslení. Je třeba nakreslit plánky různých zařízení, namalovat kulisy pro divadelní představení, vyzdobit příbytky i napsat oznámení, tabulky, vyhlášky.

Je-li člověku dobře – rád si zazpívá. Zpíváme při práci při hrách, večer u táborového ohně s doprovodem kytary, mandoliny, houslí i harmoniky. Mezi mládeží je zpěvu dost, ale neozývá se na povel komanda, ten musí tryskat přirozeně z „hnutí duše“.

E. Štorch tvrdí, že tělesná výchova u nás je dosti přezíraná ve srovnání s okolními státy. Tělesná výchova není jen sport a cvičení na náradí v tělocvičně. Je to také hlavně hygienická životospráva, stravování, vyhýbání se škodlivým vlivům na vzrůst dětí, pohyb při práci na volném vzduchu, tedy speciální soustavná péče o zdraví.

Štorch popisuje, jak to uskutečňovali na škole v přírodě. Předně zavedl jednoduchý praktický oděv. Za teplého slunného počasí byli jen v plavkách a otužovali se. Běhalo se hodně na bosu. Ani za nepříznivého počasí není třeba se zbytečně „balit“ spíše se zahřát hrou a pohybem.

V přírodě není špíny, stačí mýdlo a voda. Prováděli pravidelná dechová cvičení na čerstvém vzduchu, na která kladl Štorch obzvláště velký důraz.

Důležitý je také správně rozvržený čas na práci a na odpočinek (odpolední spánek posiluje). Vůbec je důležitý dostatek spánku. U dětí je to okolo 10 hodin denně. Velmi zdravý je spánek na čerstvém vzduchu. Děti se mají ale občas zapotit a unavit, pak je spánek příjemný.

Štorch dále upozorňuje, že cvičení menších dětí na tělocvičném náradí není nejzdravější. To je třeba přenechat silnější a dospívající mládeži, která má již silnou a pevnou kostru. Útlému věku spíše prospívají lehké pohybové hry. Na farmě měli dobře vyřešený prostor pro hry. Jednak tu byla pěkná louka na běhání a válení a také zřídili hřiště pro míčové hry. Dále tu bylo tábořiště pro skauty, dráha na skok, houpačky a.j. Pěstovala se zde chůze, běh, skok, šplhání a slézání, zvedání a nošení břemen, házení a chytání, plavání, veslařství, turistika zemní i vodní, táboření, střelba z luku, cyklistika, jízda na koni a zimní sporty, pro děvčata rytmika.

Velkou předností i chloubou bylo koupaliště na farmě – čisté, písčité, dostatečně prostorné a nehluboké, umožňující brouzdání pro neplavce i plavání pro zkušené plavce. Toto koupaliště zpřístupnil Štorch nezištně i jiným pražským školám. Zajímavé je, že Štorch doporučoval, aby se děti koupaly docela nahé, nejen z důvodů zdravotních, ale i z důvodů mravní výchovy bez předsudků.

Tělesná výchova má smysl jen tehdy je-li pravidelná a trvá-li celý rok. Městské dítě je v zimě obvykle uzavřeno skoro celý den při umělém světle ve špatně větraných místnostech a bez pohybu. Tady jsou důležité zimní sporty. Nestačí jen bruslení

a sáňkování na většinou přeplněných místech. Je třeba se naučit lyžovat. Štorch sám organizoval lyžařské kurzy, vyráběl s žáky a opravoval staré lyže. Lyžovali v okolí Prahy a podnikli i několik výprav do Krkonoš. Přípravovali lyžařské závody, které byly pro velký zájem přeplněny účastníky. Bohužel po letech musel své kurzy z finančních důvodů ukončit, věděl ale, že na jeho místo už nastoupí další - základy byly položeny.

Výuka ručních prací je ve škole v přírodě odlišná, je totiž opravdová a užitečná. Na školách většinou nejsou vhodné a dostatečně vybavené dílny zajišťující hygienické a ne příliš hlučné prostředí. Časové omezení pak většinou nedává prostor něco kloudného a užitečného vyrobit. Vyrábí se mechanicky, pouhým okoukáním postupu, bez tvůrčí představivosti a vynalézavosti.

Štorch se drží zásad: věnovat práci dostatek času, pracovat co možná nejvíce na čerstvém vzduchu (větrání), zaměstnávat především pracemi zemědělskými, zahradními a domácími, a vůbec pracemi, jejichž užitečnost a praktické využití děti vidí a cítí. Škola v přírodě je skutečný život plný starostí a práce, neboť děti si zde většinu staveb a úprav dělají samy o pěstování potřebného ovoce a zeleniny nemluvě. Nutno říci, že tak dělají bez příkazu s chutí a s radostí z dobře vykonané práce. Nejcennější jsou však změny ve vztahu dětí k práci a zlepšení chování mnoha „nezbedných“ žáků.

Na nové cesty je třeba, aby se vydalo naše školství. Má-li jít náš nový stát cestou úspěšného rozvoje, musí mít dobře připravenou mládež. Reformu škol je podle Štorcha třeba začít ve městech, pak se přidají i školy venkovské. Seznamuje nás s úspěšnými příklady nových typů škol např. ve Francii, internátní škola na zámku Rockes, pobyt na volném vzduchu, volnější kamarádský vztah vychovatelů a žáků. V Anglii v Abbotsholmu je pamatováno na vycházky, koncerty, přednášky, společenské hry apod. V Německu Dr. Lietz povoluje chovancům skoro neomezenou svobodu. Žáci žijí a pracují na statku a při tom studují. Poukazuje na tzv. Zahradní školy, které jsou jakousi náhražkou školy v přírodě, tam kde není dost peněz nebo vhodného pozemku. Osvědčily se hlavně v Německu. Prostě se některé dny předměty učily na zahradě. Dopoledne se vyučovalo, odpoledne se pracovalo na záhonech a odpočívalo. I u nás se začínají objevovat nově založené školní zahrady, což má velký význam i pro prázdninovou péči o mládež (hlavně chudé děti).

4.6 Praha i venkov

V této kapitole nabádá Štorch, že je třeba překonat konzervativnost a po vzoru ostatních zemí i u nás zakládat moderní školy v přírodě. Kritizuje, že Praha i jiná města u nás už léta o této otázce uvažují, ale zatím bez patrného výsledku. Upozorňuje, že jako první etapu lze zakládat zahradní školy méně náročné na finance a organizaci, a potom jako druhou etapu budovat stálé, celoroční školy v přírodě. A nejen města, ale i na venkově je třeba vésti žactvo k zdravějšímu způsobu života.

Zřízení škol v přírodě naráželo v Praze na překážky způsobené přílišným přelidněním a zastavěním města a závadnými hygienickými poměry. Přesto škola v zahradě i uvnitř Prahy je stále lepší než uzavřené třídy.

Přes všechny nesnáze bylo vytipováno deset míst vhodných pro založení škol v přírodě v obvodu Prahy: na Dětské farmě, v Seminářské zahradě, na Kampě, v Kinského zahradě, v Královské oboře, Na Trojském ostrově, v Havlíčkových sadech, v Holešovičkách, v Krči. Na výšinách v pražském okolí byla vytipována místa vzdálenější, spojená s problémy s dopravou. Jednalo se např. o místa, jako je Šárka. Faktem je, že vnitropražské školy v přírodě jsou odmítány zdravotním úřadem, školy na výšinách v pražském okolí odmítají zase rodiče. Přesto je Štorch přesvědčen, že dojde k úplnému převratu v našem školství a zakládání škol v přírodě pro všecko žactvo vůbec je otázka budoucnosti.

O tom všem je potřeba přesvědčit i širokou veřejnost a zejména rozhodující kruhy úřední. Je třeba podpořit pedagoga ze strany lékařů a hygieniků. Jde o problém eubiotický (nauka o tom jak správně žít). Základní podmínkou lidského štěstí je tělesné a duševní zdraví. Zdraví jednotlivci znamenají zdravou společnost. Člověk se odklání od zdravého a přirozeného způsobu života. Hustě obydlená města jsou paňeništěm chorob. Lidé trpí nedostatkem pohybu na čerstvém vzduchu atd. Jedinou záchranou je návrat k fyziologickému typu života. Prof. Růžička si to představuje jako rodinný život rázu polozemědělského. Každá rodina obdělává alespoň kousek půdy pro svou obživu. Štorch říká, že k takovému ideálu se v praxi můžeme alespoň přiblížit a škola v přírodě je tím důležitým počátkem. Také proto založil Dětskou farmu, aby ukázal, jak by měla vypadat moderní eubiotická škola. A i když tento soukromý pokus neměl

dlouhého trvání, měl praktický a propagační význam jako praktická realizace eubiotické péče u nás.

Štorchovým snem bylo založení eubiotické výchovné osady na pozemcích v Troji věnovaných velkostatkářem A. Svobodou republice, pro účely výchovné a vzdělávací. Představoval si zde umístit reformní školy různého typu, pomocnou školu pro slabé děti, pedagogickou laboratoř (praktikum) učitelské fakulty, ústav slepců se vším sociálním, kulturním a sportovním zařízením.

Pro tuto osadu vypracoval např. plán barákových typů škol v přírodě. Kolem školy by vznikla osada asi pro 50 vybraných rodin, které by žily eubioticky, proniknutí duchem kolektivní solidarity, kdy by rodiče působili na školu a naopak škola by udávala směrnice životu domácímu. Štorch propracovává i další podmínky ekonomického i společenského rázu (rodičovská rada, lékaři, hygienici apod.) V tom všem viděl Štorch počátek národní obrody. Byl přesvědčen, že školy v přírodě podle zásad eubiotických mohou postavit náš národ v čelo národů kulturních.

Přes všechnu snahu a vytrvalost, kdy se musel Štorch potýkat s finančními potížemi, nezájmem úřadů a dalšími, a kdy celé myšlenky obětoval všechno, přichází v roce 1934 smutný konec. Dětská farma byla zrušena a pozemek, který si v roce 1925 pronajal, musel Štorch vyklidit pro jiné účely. V kronice, kterou si vedl, zapsal „Dětská farma padla. Mně ji vyrvali, a sami nic nesvedli!“ (Štorch, E. 1929, s. 1-144).

4.7 Některé další reformní pokusy v Čechách v první polovině 20. století

A Eduard Štorch nebyl sám a ani první, kdo se pustil do reform praktické sociální pedagogiky. V první polovině 20. století proběhlo na našem území hned několik pokusných projektů zaměřených na reformní změny ve výchově a vzdělávání dětí.

Jako jeden z prvních se pokusil o reformu český učitel Josef Úlehla¹. Byl významným pedagogem, který působil zejména na moravských obecných a měšťanských školách. Byl průkopníkem v myšlence přebudování školství na volný způsob výuky. Velký důraz přikládá nápravě pojetí vztahu učitele a žáka. Ten má být dle jeho vlastních poznatků založen na pochopení, lásce a důvěře. Kladl důraz nejen na rozumový vývoj dítěte, ale i na jeho mravní výchovu. Ve své pedagogice vychází z myšlenky, vzdělávání má probíhat formou samoučení a vykonaná práce má být zdrojem radosti. Odsuzuje herbartovské pojetí školy, které žáky jen straší, trestá a přikazuje jim.

Josef Úlehla pracoval jako inspektor na českých školách spolku Komenského ve Vídni. Když začal působit jako učitel ve škole nazvané Radovánky, ihned začal své myšlenky a zásady zavádět do praxe. Ve škole byl zaveden volný režim. Škola fungovala podle zájmu dětí. Neměla rozvrh a osnovu. Fungovala za působení učitelů a rodičů. Na výchově a vyučování se podíleli nejen učitelé a rodiče, ale i starší žáci. Název školy vystihuje atmosféru výuky. Ta probíhala v pohodě, radosti a přátelství.

Úlehla a jeho vídeňský pokus byli časem rozporuplně hodnoceni, nic méně patří mezi velmi cenné české pokusy o budování reformních škol. Vídeňská škola zanikla v roce 1918, ale jak v Čechách, tak na Slovensku, ale i v Rakousku si získala stoupence, kteří v reformních změnách pokračovali (Svobodová, J., Jůva, 1995, s. 54)

Jako další z řady se o reformní školu pokusil Josef Bartoň². Měl podobný styl práce a principy jako Úlehla. Podněty pro svou činnost získal během studijní cesty

---

¹Josef Úlehla se narodil dne 16. 3. 1852 v Podivíně. Studoval gymnázium ve Strážnici, Slovanské gymnázium v Brně a Učitelství v Brně. Učil na obecných školách v Tvrdomicích, v Bystřici pod Hostýnem, v Rozvadovicích, ve Vsetíně, v Holanech, v Slavicích. V letech 1911 až 1918 působil na české menšinové škole ve Vídni. Dále působil na měšťanských školách v Příboře, v Kloboukách u Brna, v Jaroměřicích, ve Strážnici. Dále zřídil a vedl novou měšťanskou školu v Lipově u Hodonína. Zemřel v Lipově 22. 12. 1933. Dílo: Rozpravy metodické (1929), Čtení o přírodě (1892), Listy pedagogické (1899, 1904), Snahy o pokrokové hnutí v učitelstvu moravském (1901), O povinnostech české inteligence k obecné škole (1905, s J. Groulíkem a R. Hauptem), Úvaha o budoucí volné škole (1920), Dějiny matematiky (1901 – 1913), Zkoumání o výchově člověka (1922 – 1927) (http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3473).

²Bartoň Josef (1865-1945). Dílo: Mravní výchova ve škole. První pokus v teorii a praxi (1923), Cestou k dítěti a rodičům. Výchovný směr a ukázky ze školní praxe v letech 1910 – 1925.

po Německu v roce 1898, kdy sbíral poznatky a zkušenosti v Jeně u Wilhelma Reina, v Lipském experimentálním ústavu a v Berlíně. Na základě získaných poznatků usoudil, že škola má více vychovávat, než vyučovat.

Josef Bartoň řídil v letech 1910 až 1925 dívčí měšťanskou školu v Husovicích u Brna. Školu nazval po konzultaci se žákyněmi Domem lásky a radosti. Do školy chodily zejména děti chudých dělníků. Jeho heslo blíž k dítěti jej vedlo ke snaze děti co nejvíce poznat. Na základě shromážděných poznatků se pak zaměřoval na ty stránky osobnosti, které potřebovaly rozvíjet hlavně dcery chudých dělníků. Cílem bylo vzbudit u žákyně naprostou důvěru, aby se mohly svým učitelům se vším svěřit. Kdykoliv za ním mohly přijít a svěřit se.

Jako ředitel školy usiloval o přátelské vztahy a klidnou atmosféru mezi žákyněmi i v učitelském sboru. Budoval atmosféru klidu pohody a přirozené autority. Stěžejním bodem vyučování byla mravní výchova. Myšlenka mravní výchovy byla středobodem veškerého dění a vyučování na škole.

Ve výuce zůstal zachován tradiční rozvrh hodin, učebnice i osnovy, ale jednotlivé hodiny se často vyvinuly v jiný předmět, jak si to vynutily okolnosti a jak si to žákyně samy vyžádaly. Podněty pro učební látku dodávali také rodiče žákyně. Spoluprací s rodiči se snažil ovlivnit výchovu oboustranně. Taktéž se snažil rodiče vzdělávat. Stejně tak kladl důraz na vzdělávání svých učitelů.

Do vyučování byla jednou měsíčně zařazena tzv. volná hodina, jejíž program si vymýšlely a připravovaly žákyně samy. Při těchto hodinách se například nacvičovaly programy na vystoupení žákyně. Vedly si nácviky samy a snažily se je vypilovat k dokonalosti. Tímto byly vedeny k zodpovědnosti.

Na škole byla zřízena žakovská samospráva jednotlivých tříd i celé školy. Ta podněcovala dívky k odpovědnosti a zapojovala je do chodu školy. Stejně tak byla zřízena i rodičovská rada, která se také podílela na rozhodování o vnějších potřebách školy. Bartoň rodiče plně informoval o chodu školy, zval je na besídky a jiné akce školy. Rodiče se tak mohli přesvědčit, že jim pedagogika může ve výchově pomáhat (Svobodová, J., Jůva, V., Paido, 1995, s. 54).

Jako další pokus uvádím školu s názvem „Dům dětství“ v Krnsku u Mladé Boleslavi. Tento založili v roce 1919 Ladislav Havránek, Ferdinand Krch¹ a Ladislav Švarc. Zařízení vedl Ferdinand Krch, který se stal hlavní, vůdčí osobností celého projektu. Spíše než o školu se jednalo o výchovný ústav a ozdravovnu pro děti padlých legionářů. Postupně začala pracovat dvoutřídní škola obecná. Vychovatelé vedli děti k poznání sama sebe, přírody a společnosti. Snažili se posilovat individualitu dětí. Děti musely fyzicky pracovat, aby poznaly hodnotu práce. Další aktivity a výuka probíhaly tak, aby podporovaly a rozvíjely samostatné rozhodování, plánování v rámci samosprávy a práce v dětské vesničce vybudované v parku Domu dětství. Jelikož se jednalo o děti z neúplných rodin, byl režim dne organizován jako rodinný život. V roce 1924 byl ústav z důvodu nedostatku peněz předělán na sirotčinec. Ferdinand Krch zpracoval rukopis Dům dětství a výchova, ale tyto po roce 1948 zůstaly jen v rukopisech. Krnsko navštívilo mnoho našich i zahraničních delegací. Ředitel pokusných škol v USA profesor C. Washburne o své návštěvě v roce 1923 napsal: *"Kdybych byl na své cestě do Evropy neviděl nic více než Dům dětství v Krnsku, stálo to za to, že jsem do Evropy jel. Dům dětství je nejzajímavější a nejpokrokovější školou na evropském kontinentě."*²

Shora podrobněji popsání pokusy reformních škol patří do podstatně delší řady. Jen namátkou lze ještě zmínit Pokusnou školu v Kladně učitelů Č. Janota a F. Náprška, Pokusnou školu ve Zlíně založenou z podnětu Tomáše Bati, Pokusnou mateřskou školu v Brně pod vedením A. Süsové, ve Škole Malá Skála u Trutnova působil F. Bakule, lze zmínit i Dětskou pracovní obec v Praze-Holešovicích s Jaroslavem Sedlákem

---

¹ Ferdinand Krch se narodil 7. 5. 1881 v Praze. Vystudoval reálné gymnázium v Praze – Smíchově a následně roku 1905 Právnickou fakultu UK v Praze. Do roku 1919 učil na pražských obecných školách, v internátní škole Jednoty pro blaho propuštěných káránců. V letech 1919 až 1924 vedl Dům dětství v Krnsku. V roce 1933 otevírá Milíčův dům pro zanedbané žižkovské děti. Těm se pak věnuje až do roku 1953. Stojí i za zřízením ozdravoven pro židovské děti v letech 1945 až 1947. Po roce 1948 již nepublikoval. Zemřel 13. 4. 1973. Dílo: Skládanky ze čtverce papíru, Padesát veselých výstupů a divadélek pro děti, Veselé cviky a hříčky pro děti, Říkadla a písně s pohybem, Tři sta Kašpárkových legrací, Běží liška k Táboru, Rýmovačky naší Kačky, Babičko, povídej.

² <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1124/FERDINAND-KRCH.html/>

a Karlem Žitným. Všechny tyto školy měly společné cíle. Snažily se děti vytáhnout z uzavřených tříd. Umožnit jim více se podílet na chodu škol. V rámci výuky zaváděly fyzickou práci jako prostředek výchovy. Vedly děti k větší osobní odpovědnosti a mravní dokonalosti. Snažily se vytvořit užší vztahy mezi učitelem a žáky. Úzce spolupracovaly s rodiči žáků a umožňovaly jim se podílet na chodu školy.

Celá tato plejáda pedagogů a jejich pokusů na poli pedagogiky jen dokazuje to, co již bylo řečeno v první kapitole, tj., že pedagogové malých národů bývají světovější. Stejně tak i to, že reformní hnutí u nás v první polovině 20. století bylo mnohostranné a na světové úrovni. Mnoha současnými autory, publikujícími o alternativním, reformním, ozdravném aj. školství bývá nejčastěji jako příklad uváděn právě Eduard Štorch. Přesto si, s přihlédnutím na shora uvedené příklady, troufám říci, že mnou vyřčená hypotéza o tom, že „**Eduard Štorch nebyl jako pedagog – reformátor ve své době v Československu ojedinělý**“, je prokázaná a pravdivá.

5. Po stopách Eduarda Štorcha v současnosti

5.1 Muzeum v Lobči

V této kapitole jsem si dovolil menší šetření k místům, kde Eduard Štorch působil a žil. Jako první jsem v říjnu 2010 zajel do právě čerstvě otevřeného Muzea Eduarda Štorcha v Lobči. Z internetových stránek¹ jsem se dověděl, že muzeum bylo otevřeno v srpnu 2010. Nalézá se v budově bývalé měšťanské školy (příloha, obrázek č. 15) v Lobči nedaleko Mělníka. V současné době se zde nalézá budova obecního úřadu.

Po příjezdu jsem ke svému překvapení zjistil, že budova je uzamčena. Skromná informační tabule před budovou mne ujistila, že jsem zde správně. Jen náhodou jsem oslovil muže, který k budově přijel na kole. Měl jsem štěstí. Byl to právě odstoupivší starosta pan Luděk Dohnalík. A právě on je iniciátorem a realizátorem vybudování muzea Eduarda Štorcha v Lobči. Jeho ochota mne provést po muzeu i přesto, že bylo uzavřené, mne potěšila. Při rozhovoru jsem se dověděl vše podstatné o vzniku muzea.

---

¹ www.muzeumstorch.cz.

Pan Dohnalík jako správný Lobečský patriot se již delší dobu zabýval myšlenkou vybudovat v obci muzeum jejich nejslavnějšího obyvatele, tak jak si to Štorch původně přál.

Vše se podařilo rozehýbat v roce 2007, kdy obec navštívil tehdejší ministr kultury Martin Štěpánek. Vedení obce v čele s Luděkem Dohnalíkem se mu svěřilo s nápadem zřídit v obci Muzeum Eduarda Štorcha. Ministr přislíbil, že Ministerstvo kultury dá obci na tento projekt 1,2 milionu korun. Vesnice přitom neměla ani vypracované potřebné dokumenty a neznala skutečné finanční náklady na vybudování muzea. Jediné, co nadšenci v Lobči měli, byla vize a spousta práce před sebou.

Akce se rozběhla, ale od počátku se potýkala s mnoha problémy. V prostorách, kde dnes sídlí muzeum, byla shnilá podlaha, vytrhaná elektroinstalace a špatné stropy. Nebylo tu topení, voda ani toalety. Vše bylo nutné nově vybudovat. Lobeč se přesto do odvážného plánu pustila. Peníze z dotace pokryly stavební úpravy a část dnešního depozitáře. Tato část byla zakoupena po ukončení Výstavy Pravěk v Národním muzeu (příloha, obrázek č. 16), probíhající v roce 2007. Tato část depozitáře stála obec 170.000,- Kč. Přičemž se opět vyskytly problémy a to se stěhováním. Firma se pokusila obec tzv. „natáhnout“ a účtovala si za stěhování nehoráznou částku.

V dalším roce měly na účet vesnice přijít další peníze, jenže obec nebyla v dotačním řízení úspěšná. K problémům se navíc přidala vadná kanalizace, kterou bylo nutné opravit. Nakonec se ale vše podařilo dotáhnout do konce. A tak tato obec o počtu 300 obyvatel, nacházející se v malebném kraji Kokořínska, alespoň z části splnila přání svého nejslavnějšího obyvatele.

Nebudu popisovat muzeum doslova. Toto si lze zjistit na webových stránkách. Zmíním jen některé informace, které mi sdělil Luděk Dohnalík. Muzeum se snažili koncipovat tak, aby v jedné části ukázalo co nejvíce informací o Eduardu Štorchovi. Naleznete zde něco jako učitelský spisovatelův koutek. Obsahuje mimo jiné i „spisovatelův“ stůl (příloha, obrázek č. 17). Nejedná se o originál stolu Eduarad Štorcha, ale je ze stejné doby a co nejvíce se podobá stolu z dobových fotografií. Na stěnách jsou kopie dokumentů o životě Štorcha. Rodný list, křestní list, domovský list a např. úmrtní oznámení (příloha, obrázek, č. 18). Taktéž se zde nachází mnoho kopií dopisů od dětí z Lobče, které Štorchovi psaly, když byl zpět v Praze (příloha, obrázek č. 19). Dovolím

si odcitovat jeden z nich: „ *Jako dar naší školy Vám posíláme přes tisíc pazourků, které jsme právě pro Vás nasbírali. Zdraví Vás po sokolsku žactvo jednotřídní školy v Lobči*“ (muzeum Eduarda Štorcha v Lobči). To vše lze spatřit na vlastní oči při návštěvě. Zajímavější je si poslechnout anabáze s vyhledáváním a získáváním těchto exponátů. A jak jsem poznal pana Dohnalíka, který zde provádí osobně, určitě se to dozvíte, bude Vám o tom vyprávět.

Součástí muzea je i expozice o pravěku. Taktéž je zde koutek s audio vizuální technikou, kde si lze o životě Eduarda Štorcha poslechnou a podívat se na dokument. Dále pak zmínka o významných rodácích z Lobče. Mezi ty nejbližší k Eduardu Štorchovi bezesporu patří Alois Jech (1886-1952). Ten byl v době Štorchova působení v Lobči, ředitelem zdejší školy. Se Štorchem úzce spolupracoval. Zejména na provádění sběru archeologického materiálu na nalezištích v okolí Lobče. V nepřítomnosti Štorcha v Lobči, se pak s dětmi věnoval sběru sám. Po příjezdu Štorcha mu nové nálezy předával nebo mu je posílal.

Na závěr se pan Dohnalík svěřil s obavou, co bude s muzeem za nového vedení na úřadu. Muzeum bohužel stálo obec dost peněz. Dle jeho sdělení to bylo právě muzeum, co mu možná jako starostovi „podrazilo“ nohy. Nicméně na muzeum nedá dopustit. Je to jeho dítě.

Nakonec mne nasměroval na zdejší hřbitov (příloha, obrázek č. 20), kde je hrob Eduarda Štorcha a jeho manželky Boženy Štorchové (příloha, obrázek č.21). Taktéž mi popsál, kde najdu Pustý vrch (příloha, obrázek č. 22). Místo kam umístil Štorch děj jeho knihy Minehava. Na úpatí tohoto kopce je pak dům č. 4 (příloha, obrázek č.23), který Eduard Štorch vlastnil. Zde žije v současné době rodina Šimonkova, která jej získala po roce 1989. Dům však veřejnosti znepřístupnila. Všechna tato místa jsem navštívil.

Na závěr lze ještě uvést, že po delší odmlce se na internetu ¹ k 14. 4. 2012 objevila zpráva o autogramiádě a křtu knihy „Kdo byl Eduard Štorch“ od Bohumila Kakáče. Jedná se o druhý výtisk z roku 2011. Křtu se osobně účastnil autor Bohumil Kettner

---

¹ http://melnický.deník.cz/kultura_region/v-lobeckem-muzeu-pokrtili-knihu-o-spisovateli-eduardu-storchovi-20120415.html

(alias Kakáč). Taktéž se lze dočíst, že pan Dohnalík zůstal správcem muzea a neustále se snaží rozšiřovat expozici. Jak potěšující.

5.2 Kroužky Eduarda Štorcha

Jako druhé šetření jsem si vybral Hořické muzeum. Na internetových stránkách muzea v Hořicích jsem nenalezl žádnou informaci o expozici Eduarda Štorcha. Pouze jsem zjistil, že v letech 1967 až 1968 byla přistavěna Štorchova síň. Rozhodl jsem se proto kontaktovat muzeum telefonicky.

A měl jsem štěstí, podařilo se mi hovořit s paní Vienceslavou Štěpánovou, která jako důchodkyně pracuje v muzeu jako externí pracovnice. V minulosti však byla stálou pracovnící muzea a stála u zrodu vlastivědných kroužků Eduarda Štorcha. Tyto kroužky od roku 1973 organizovalo a financovalo Hořické muzeum. Kroužky probíhaly na ZDŠ Dalibor, ZDŠ Komenského a ZDŠ Habr. O něco později pak i u Ústavu sociální péče pro tělesně postižené osoby. Kroužky byly organizovány vždy pro žáky čtvrtých, pátých a šestých ročníků. Paní Štěpánová byla hlavní organizátorkou kroužků, a jak sama uvádí, snažila se děti vést v duchu Eduarda Štorcha. Tj. k větší samostatnosti, slušnému chování, statečnosti, čestnosti a k dalším kladným ctnostem.

Po celý rok se jezdilo na menší výlety po krásách vlasti. Celý rok byl pak uzavřen větším výletem, kterého se mohli účastnit jen ti, kteří poctivě docházeli na kroužky. Vždy po tříletém cyklu byl uspořádán velký výlet do Lobče. Zde se děti podívaly k hrobu Eduarda Štorcha a na místa, kde se odehrával děj knihy Minehava. Taktéž navštívily dům Eduarda Štorcha. Tento jim zpřístupňoval pan Petr, blízký přítel rodiny Štorchových.

O celé činnosti byly vedeny záznamy, zprávy a žádosti o uvolnění dětí ze škol. Dokumenty má doposud ve vlastnictví právě paní Štěpánová, a jak sama říká, snad je i uspořádá, aby je bylo možné řádně založit. Kroužky byly pořádány od roku 1973 do roku 1993, kdy byly bez náhrady ukončeny.

Bohužel muzeum jako takové nefunguje. Nemá stálé expozice a pořádají se v něm pouze výstavy. V majetku muzea zůstaly některé knihy Eduarda Štorcha, avšak většina

jím darovaných písemností byla v roce 1976 až 1978 přemístěna do Literárního archivu národního písemnictví pobočka Staré Hrady. O toto se nemalou měrou zasloužil Karel Bílek. Městu Hořice neustále docházejí finance pocházející z děl Eduarda Štorcha. Muzeum však dostává pouze nepatrnou část. Stálá expozice Eduarda Štorcha, tak jak si přál, však v muzeu nikdy nebyla a nejspíše ani nebude.

Paní Vienceslava Štěpánová je žena, která po celý život Eduarda Štorcha obdivovala a snažila se žít po jeho vzoru. Pokud navštívíte muzeum, nebo si i zavoláte, ráda si o něm a všem, co s ním souvisí, popovídá. Jen na okraj se o ní zmiňuje i Bohumil Kakáč v knize Kdo byl Eduard Štorch.

5.3 Libeňský ostrov

Libeňský ostrov znám od roku 1992. Nachází se na něm několik zahrádkářských kolonií a organizací. Tyto se utápějí v záplavě zeleně, a to nejen ze zahrádek, ale i z pobřežních keřů a stromů. Je to svět sám pro sebe. Avšak i ve zdejší přetechnizované době a doslova přečpané Praze, je to koutek pohody. Přitom byste jej nikdy nehledali za přehradou z bazarů nábytku a vozidel. A nic mu na kráse neubraly ani povodně z roku 2002, které jej celý zatopily.

Že zde Eduard Štorch provozoval školu v přírodě, jsem se od místních dověděl již v roce 1994. Někteří se dokonce chlubili, že části některých chatek jsou pozůstatky této školy. Tenkrát mi to připadalo jako zajímavost, ale nic víc. Až v průběhu let 1997 až 1998 jsem se dostal zcela náhodou k vydání knížky Dětská farma. Po přečtení jsem si mohl spojit některé souvislosti.

Teprve s rozhodnutím věnovat se v bakalářské práci Eduardu Štorchovi, jsem se začal zajímat na místě o více. Avšak to již bylo pozdě. Velkou část kolonií odnesly povodně a vydrželo jen to nejodolnější. A navíc jsem narazil na neochotu místních se s cizími o něčem bavit. Chvilku trvalo, než jsem pochopil. Po povodních se je město snažilo z kolonií vystěhovat. Prohlašovalo, že se jedná o záplavovou oblast. Přitom v nejbližším sousedství nechalo vystavět komplex obytných domů! Jak jsem již řekl, jedná se o malebné místo.

Bez spolupráce s místními jsem se nakonec omezil pouze na porovnání mapy Libeňského ostrova z knihy Dětská farma (příloha, obrázek č. 24) se současnou katastrální mapou (příloha, obrázek č. 25) a mapou z atlasu. Podařilo se mi zjistit i nějaké informace k změnám na Libeňském ostrově. Libeňský ostrov byl spojen s libeňským břehem a navíc se ocitl ve slepém rameni Vltavy. Úzká západní kosa oddělující toto rameno od hlavního toku řeky (někdy označovaná jako Maninský ostrov) vznikla uměle v místě původního koryta. V současné době je zastavěna hlavně různými skladišti. Pokud příčně protneme tok Vltavy na sever od Libeňského mostu, můžeme od východu k západu sledovat historii terénních úprav: zasypaný východní bazén libeňského přístavu na západ Voctářovy ulice (postaven 1896, zanikl asi 1928), západní bazén libeňského přístavu (postaven 1896), někdejší pravé rameno Vltavy (zaslepeno asi 1928), někdejší levé rameno Vltavy (zaslepeno asi 1928), uměle přeložený tok Vltavy (přeložen asi 1928), bazén holešovického přístavu (postaven 1892–1894).

Zjevně tedy došlo od roku 1926 ke změně řečiště Vltavy. Tvar ostrova zůstal skoro stejný. Jen došlo ke kompletnímu přečíslování parcel. Ani jediná parcela uvedená na mapě z roku 1926 se neshoduje se současnou mapou parcel a pozemků. Lze porovnat v příloze na obrázcích č. 24 a 25.

Pokud vizuálně porovnáme mapy, tak pouhým pozorováním zjistíme, že na místě, kde stála Dětská farma je z části volejbalové a tenisové hřiště s budovou technického zázemí. Zařízení bylo vybudováno svépomocí místních a obnoveno po roce 2002. Toto koresponduje i s tvrzením místních z let 1992-1995.

6. Eduard Štorch a jeho vztah k sociální pedagogice.

HYPOTÉZA Č. 2

Charakter a zaměření pedagogické, sociologické a osvětové činnosti Eduarda Štorcha svědčí o tom, že byl sociálním pedagogem.

Tuto kapitolu jsem pojmenoval stejně jako celou práci. Položíme-li si otázku, zda měl Eduard Štorch vztah k sociální pedagogice, nebo zda byl sám sociální pedagog, je nejdříve potřebné se pokusit o definici, co je sociální pedagogika a kdo je sociální pedagog.

Pojetí sociální pedagogiky současnými autory je pojímáno buď zřetelně široce, nebo úzce. U nás pak pokusy o vymezení pojmu sociální pedagogika lze v zásadě shrnout do tří základních přístupů.

V širokém pojetí je možné sociální pedagogiku definovat tak, že celá pedagogika je sociální. Tento přístup má společného jmenovatele a tím je orientace na celou společnost. Takto ji chápe např. J. Haškovec.

V úzkém pojetí sociální pedagogiku definují např. v Pedagogickém slovníku (Průcha, Mareš, Walterová, 1995). Zde je chápána jako aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Toto pojetí bylo typické např. pro Německo.

V třetím pojetí je brána dvojdimenzionálně. Tj., že se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, a to v souvislosti s celou populací, kdy vytváří soulad mezi potřebami jedinců a společnosti (Kraus, B., Sýkora, P., 2009, s. 11).

Sociální pedagogika se neustále vyvíjí v závislosti na změnách prostředí. Tradiční přístupy k sociální pedagogice vycházejí z paradigmatu vzájemných vztahů prostředí a výchovy. Patří sem teorie, které říkají, že sociální pedagogika zkoumá vztahy prostředí a výchovy, zkoumá výchovu, zkoumá odchylky sociálního jednání, zkoumá člověka v sociálním prostředí (Mühlpachr, P., a kol., Brno, 2011, s. 46).

Sociální pedagogika má charakter interdisciplinární a výrazně integrující. Má vazby na sociologii, pedagogiku, psychologii, biologii, sociální a kulturní antropologii, filosofii, ekonomiku, politologii, právo, teologii. V neposlední řadě pak k ní má nejbližší sociální práce.

Eduard Štorch byl po celý svůj život především učitelem. Nezaměřoval se však pouze na výchovu dětí ve školním prostředí. Věnoval se dětem i ve svém volném čase. Většina jeho beletristických děl je určena a napsána právě pro děti. K tomu všemu si uvědomoval, že k výchově dětí je potřebné se jim nejen plně věnovat jako učitel, ale i jako vychovatel a kamarád. Plně si uvědomoval, že na děti působí i podmínky vytvořené školním prostředím. A nejen ty. Vyzoroval, že na výchovu dětí mají vliv zejména sociální podmínky v rodině, které jsou přímým odrazem podmínek ve společnosti.

Vytvořil několik studií a děl: studie Sociální postavení dětí v severočeském revíru, Děti v severočeském revíru (jejich otázka sociální a pedagogická), studie Dětská farma : Eubiotická reforma školy, rukopisná studie Eubiotická škola, Výchovná osada. Projekt Nové školy. V těchto dílech se věnuje teoriím o podstatných změnách v chodu škol, které by vedly ke zlepšení podmínek života na nich. Při tomto předpokládá nejen spolupráci s rodinou a společností. Ve studiích rozebírá podmínky neúspěšné výchovy dětí ve škole a diagnostikuje, že je to zapříčiněno podmínkami v rodinách dětí, zapříčiněných stavem společnosti. Zároveň navrhuje tyto neutěšené podmínky odstranit právě reformou v té dané společnosti. Celkově je pak zastáncem tzv. eubiotiky (dobrožilství). V rámci tohoto stylu chodu společnosti je propagován návrat zpět k přírodě. Celkově pak má opět vést k obrodě společnosti a zlepšení jejích sociálních podmínek.

Je pravdou, že v těchto dílech se především věnuje konkrétním projektům, jako v případě Dětské farmy, nebo Osady Ružičkov. Nebo konkrétní územní lokalitě, jako v případě Studie z hnědouhelné mostecké oblasti a studie Sociální postavení dětí v severočeském revíru, Děti v severočeském revíru (jejich otázka sociální a pedagogická). Nicméně vždy se v odůvodnění, proč situace v těchto případech řešit určitým způsobem, opírá o základní podmínku a tou jsou opět podstatné změny ve společnosti jako celku, v její morální obrodě. Ve změně prostředí.

Často jeho činnost připomíná i práci sociálního pracovníka. Zejména pokud se při své činnosti snaží pomoci v konkrétních případech. Ať už se toto počínání dotýkalo konkrétních lidí, nebo celých znevýhodněných skupin. Těchto případů bylo nepočítaně a některé jsou uvedené v této práci.

Jako učitel si Štorch musel připustit, že vliv místních tíživých sociálních problémů, má vliv na rodinu a vliv na školní výchovu. Stále více si uvědomoval potřebu změny školského systému, sociální obrody celé společnosti a ozdravení dalších generací (Vojtko, T., 2011, 3, s. 451).

Na základě shora uvedeného si dovolím tvrdit, že hypotéza: **Charakter a zaměření pedagogické, sociologické a osvětové činnosti Eduarda Štorcha svědčí o tom, že byl sociálním pedagogem** je tímto dostatečně prokázána.

Závěr

První polovina 20. století byla v naší pedagogice érou reformní pedagogiky. Tento trend nebyl jen u nás, ale jednalo se o celosvětové hnutí. U nás a v Německu se mu říkalo reformní pedagogika. V anglosaských státech progresivní výchova, ve frankofonních zemích nová výchova, nebo hnutí nových škol v Itálii pak aktivismus. Podstatou reformy byl zejména vztah mezi pedagogem a žákem. Trendem bylo uvolnění vzájemného napětí vyplývajícího z přílišné kázně, mechanického opakování a drilování a bezpodmínečné podřízenosti žáka.

Reforma pedagogiky u nás probíhala jak na poli teoretickém, tak i na poli praktickém. A nejednalo se o jen tak nějaké ojedinělé pokusy. Celá škála, zejména učitelů praktiků se na několika místech pokoušela vytvořit školy a třídy, ve kterých se reformní myšlenky mohly realizovat a rozvíjet. Mezi tyto patřil Eduard Štorch.

Většina z nás jej zná pouze jako spisovatele úspěšných knížek pro děti, pojednávajících o pravěku. Můžeme se dělit na ty, kteří je četli všechny a rádi, a na ty kteří četli pouze některé jako povinnou četbu ve škole do roku 1989. Nicméně generace, která chodila na základní školu, před tímto datem Eduarda Štorcha zná.

O tom, že byl Eduard Štorch i pedagog, pak ví již podstatně menší část populace. A často to neví ani učitelé, kteří by se o něm a jeho Dětské farmě měli učit na vysoké škole. A o tom, co všechno byl Eduard Štorch, pak ví jen ten, kdo chce a zajímá se.

Ani já jsem do roku 1993 nevěděl, že Eduard Štorch je něco víc, než spisovatel. A i pak jsem se až příliš podrobně o jeho osobu nezajímal. Až s rozhodnutím se mu věnovat v bakalářské práci jsem zjistil, že se jednalo o člověka s velkým srdcem a záběrem činností, který měl však vždy na zřeteli jedině a to dobro dětí.

Nejen Štorchova Dětská farma na Libeňském ostrově, ale veškerá jeho činnost směřovala ke zlepšení podmínek dětí jak ve škole, tak i v rodině a zároveň i ve společnosti. Pro děti vždy chtěl to nejlepší a vychovával je s nejlepším vědomím a svědomím.

Byl jedním z mnoha, ale myslím si, že svou činností je převyšoval. Pokud se s jeho osobou seznámíte, může se vám někdy zdát až pedantický a akurátní, ale to co chtěl

po druhých chtěl i po sobě. Mnozí o něm říkali, že je těžké dělat pod ním, ale je výborné dělat s ním.

Osobně jsem ho jako autora knížek pro děti měl rád. Troufnu si říci, že jsem přečetl většinu jeho knih už jako dítě školou povinné. Rád se k jeho knížkám vracím i v současnosti. Přesto jsem si Eduarda Štorcha začal podstatně více vážit, když jsem pracoval na této bakalářské práci.

Eduard Štorch byl pedagog, sociolog, spisovatel, archeolog, organizátor volného času, dopisovatel, reformátor a také byl sociální pedagog.

Resume

Práce se zabývá osobností Eduarda Štorcha v kontextu reformního pedagogického hnutí v Československu v první polovině 20. století. Eduard Štorch, pedagog, sociolog, archeolog, publicista, organizátor volného času, právem patří mezi početnou skupinu reformních pedagogů, kteří se svými pokusy snažili o změnu školského systému jako takového. Snažili se o změny jeho metod a postupů, zejména s ohledem na potřeby dětí. Práce má charakter informační, se snahou prokázat, že Eduard Štorch měl nejen vztah k sociální pedagogice, ale lze o něm hovořit jako o sociálním pedagogovi.

V práci jsou pro lepší orientaci popsány základní myšlenky renesančních a osvícenských myslitelů a jejich následovníků. Dále nás seznamuje s životopisem Eduarda Štorcha. S jeho školní a mimoškolní činností. Podrobněji je rozebrána jeho práce Dětská farma. Dále jsou popsány některé pokusy reformní pedagogiky uskutečněné na našem území. Práce je doplněna o kapitolu po stopách Eduarda Štorcha v současnosti.

Práce se především zaměřuje na prokázání dvou hypotéz: „Eduard Štorch nebyl jako pedagog – reformátor ve své době v Československu ojedinělý“ a „Charakter a zaměření pedagogické, sociologické a osvětové činnosti Eduarda Štorcha svědčí o tom, že byl sociálním pedagogem“. Obě hypotézy bylo možné na konci konfrontovat s informacemi shromážděnými v práci a potvrdit je.

Anotace

S odstupem času lze z určitostí říci, že Československo v první polovině 20. století bylo jednou z předních zemí na světě, pokud jde o rozvoj experimentálního školství. Experimentální školství se mohlo rozvíjet díky rozsáhlé reformě pedagogiky na jeho území. Jedním z mnoha pedagogů, kteří se na reformě školství podíleli, a to nejen pokusy s experimentálním školstvím, byl Eduard Štorch. Cílem práce je seznámení s jeho osobností, prací, odborným a literárním dílem. Vyzvedává jeho pokus s experimentální školou na Libeňském ostrově, Dětskou farmou. Mimo reformních pokusů ve škole, poukazuje i na jeho snahy řešit celkovou tíživou sociální situaci tehdejší dětí. Mimo jiné prezentuje i jeho myšlenku přímého propojení mezi sociálním stavem společnosti, rodinou a výchovou.

Annotation.

Looking into the past it is possible to say without doubt that Czechoslovakia, in the first half of the 20th century, was a leading country in the world regarding the experimental school system development. Thanks to large educational reforms adopted at that time the experimental school system was being improved and developed. Eduard Štorch was one of many pedagogues who participated in the educational reform, not only in the fields of experimental schooling. The objective of this thesis is to introduce Eduard Štorch's personality and his professional work. The thesis points out his experiment with the experimental school at Libeň Island - with the Children's Farm. Apart from the reforming experiments, the thesis shows his effort to solve heavy social problems of children at that time. Among others the thesis presents Štorch's idea to interconnect the social state of society, family and education.

Klíčová slova

Eduard Štorch, reformní pedagogika, osvícenství, humanismus, pedagogové přelomu století, experimentální pedagogika, dítě, výchova, Dětská farma, Libeňský ostrov, Lobeč, sociální pedagogika, sociální pedagog

Keywords

Eduard Štorch, reform pedagogy, the Enlightenment, humanism, pedagogues at the turn of the century, experimental pedagogy, child, upbringing/education, Children's Farm, Libeňský ostrov (Libeň Island), Lobeč, social pedagogy, social pedagogue

Literatura a jiné zdroje

1. CACH, J. a kol., *Výchova a vzdělání v českých dějinách II*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 265 s.
2. KAKÁČ, B., *Kdo byl Eduard Štorch*, 1.vyd., Praha: Albatros, Nakladatelství pro děti a mládež, 1986, 206 s.
3. KÁRNÍK, Z., *České země v éře první republiky (1918-1938)*, 1.vyd., Praha: Libri , 2003, 802 s, ISBN 80-7277-119-1
4. KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I.*, Brno: IMS, 2009, 63 s.
5. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 197 s., ISBN 80-7315-004-2
6. Kasíková, A., Vališová, H. a kol., *Pedagogika pro učitele*, 1. vyd.; Praha: Grada Publishing, 2007, 456 s.
7. MÜHLPACHR, P., et al. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2011, 251 s.
8. OURODA, K., *Základy pedagogiky*, Brno: IMS, 2003, 164 s.
9. OTTO, J., *Ottův slovník naučný*. Praha: Praha, 1902. ISBN 80-7203-007-8. Svazek XVII
10. PRŮCHA, J., *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, 1.vyd., Praha: Portál s.r.o., 2001, 139 s., ISBN 80-7178-584-9
11. RADVAN, E., VAVŘÍK, M., *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009, 57 s.
12. ŘEHOŘ, A., *Metodické pokyny pro zpracování bakalářské práce*. Brno: IMS, 2009, 44 s.
13. SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V., *Alternativní školy*, Brno: Paido, 1995, 77 s., ISBN 80-85931-00-1

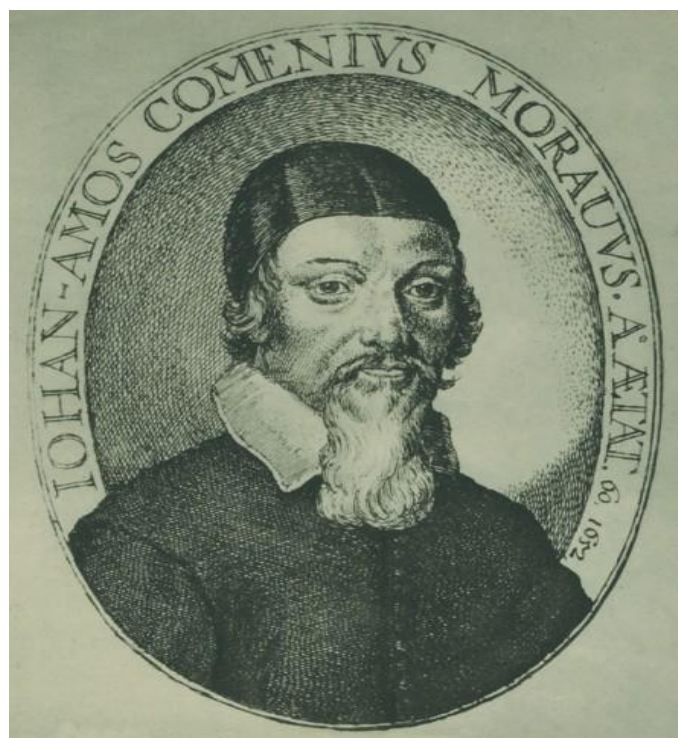
14. ŠTORCH, E., *Dětská farma*, Praha a v Brno: Nákladem Dědictví Komenského v Praze a Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě , 1929, 177 s.
15. VOJTKO, T., *Speciální pedagogika, Čítanka textů k vývojovým etapám oboru I*, 1. vyd., Praha: UK, 2010, 130 s., ISBN 978-80-7290-475-4
16. VOJTKO, T., Nové město, nová generace, naděje pro společnost, aneb úsilí o vybudování osady Růžičkov v Praze-Troji (1925-1930), Lidé města/URBAN PEOPLE 13, 2011, 3
17. http://cs.wikipedia.org/wiki/Michel_de_Montaigne dne 25.3.2012
18. <http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/univerzum-universum> dne 25.3.2012
19. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Utilitarismus> dne 25.3.2012
20. http://cs.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau dne 29.3.2012
21. http://cs.wikipedie.org/wiki/Johann_Heinrich_Pestalozzi dne 29.3.2012
22. http://cs.wikipedia.org/wiki/Johan_Friedrich_Herbart dne 29.3.2012
23. http://cs.wikipedia.org/wiki/Gustav_Adolf_Lindner dne 29.3.2012
24. <http://iuridictum.pecina.cz/w/Definitiva> dne 1.4.2012
25. <http://www.slovník-cizích-slov.net/diluvialní/> dne 11. 4. 2012
26. <http://www.slovník-cizích-slov.net/?slovo=neurastenie> dne 11.4.2012
27. http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3473 dne 11. 4. 2012
28. <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1124/FERDINAND-KRCH.html/> dne 11.4.2012
29. http://melnický.deník.cz/kultura_region/v-lobeckem-muzeu-pokrtili-knihu-o-spisovateli-eduardu-storchovi-20120415.html dne 11.4.2012
30. www.muzeumstorch.cz

Přílohy

Obrázek č. 1

Obrázek č. 2

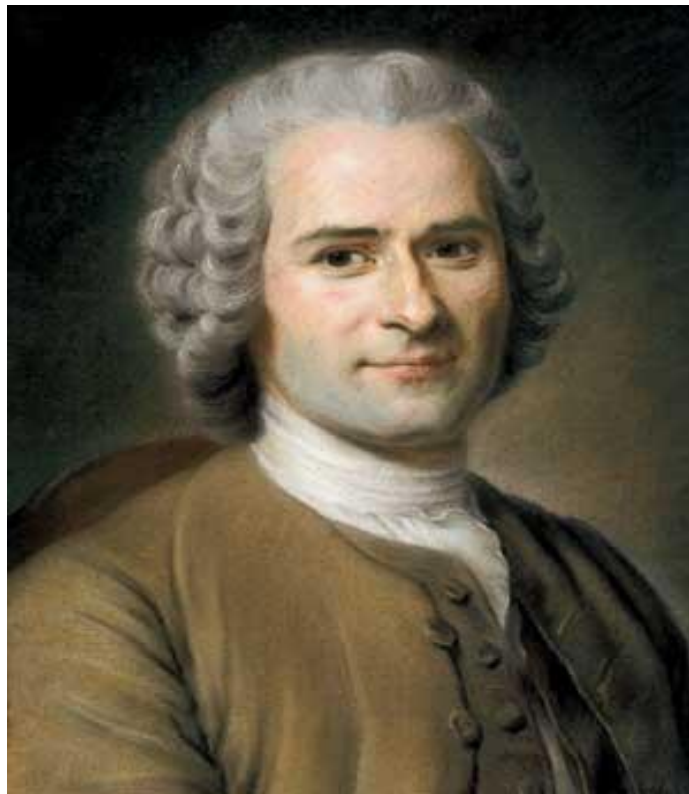
Obrázek č. 3

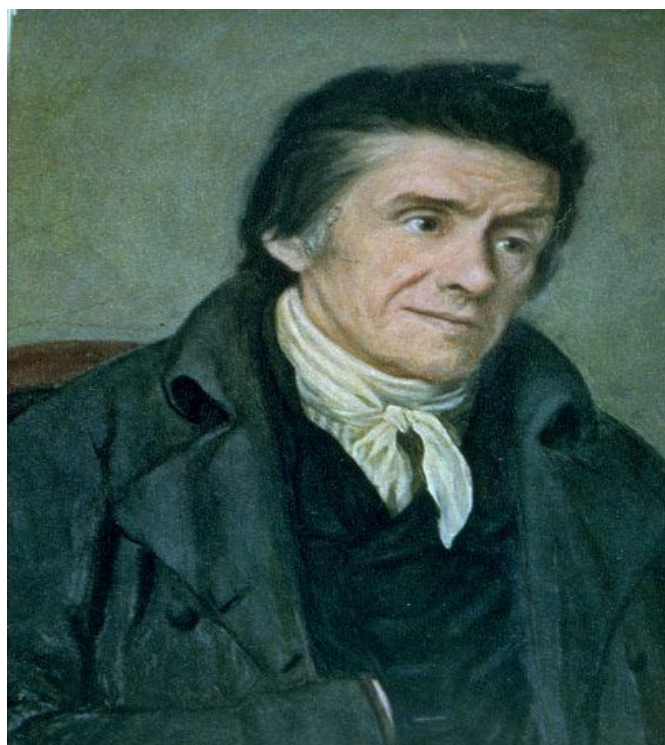
Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

Obrázek č. 7

Obrázek č. 8

Obrázek č. 9

Obrázek č. 10

Obrázek č. 11

Obrázek č. 12

Obrázek č. 13

Obrázek č. 14

Obrázek č. 15

Obrázek č. 16

Obrázek č. 17

Obrázek č. 18

Obrázek č. 19

Lobčice
Vážený pane spisovatel!
Při řízení mám čk. Zastavený písař
z od Vás Libi se mi ta knížka je
hech. Až přijedete do Lobče budeme
s Vámi zase sbírat parourky
Děkuji Vám k Vaší admirácku hodně
zdavě a hodně štěstí

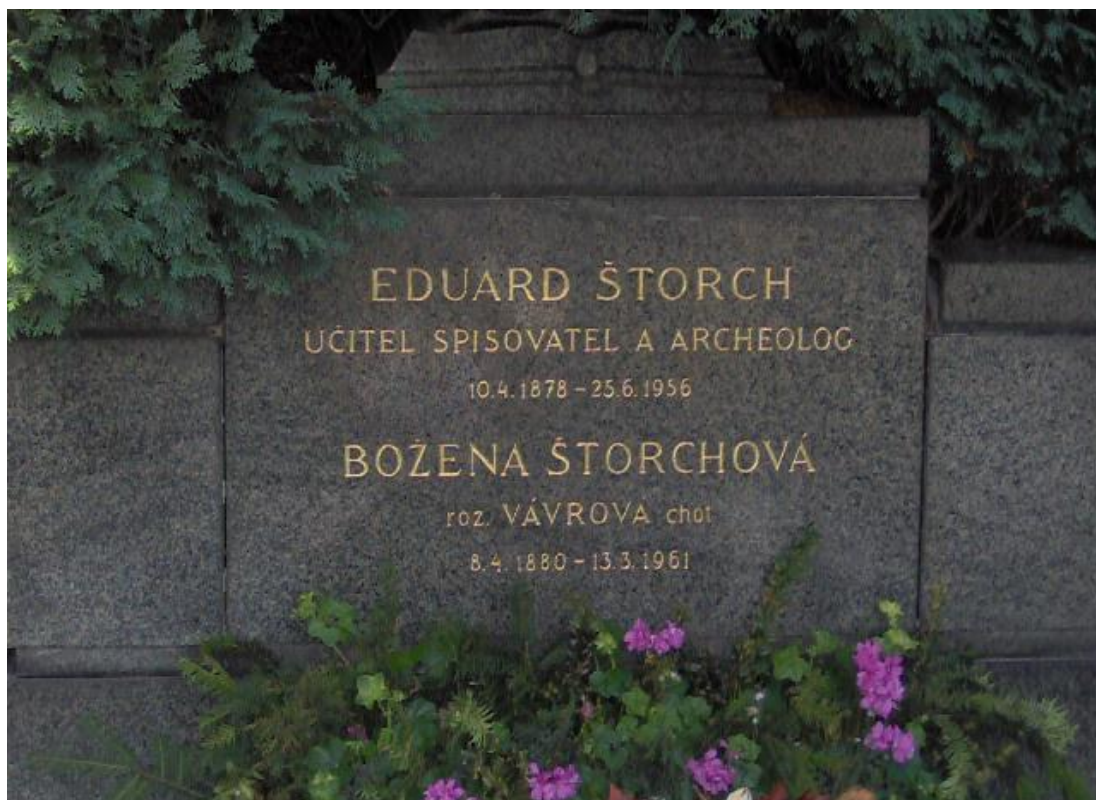
Zdraví Vás
Jan Nohl

3. 11. 2010

Obrázek č. 20

Obrázek č. 21

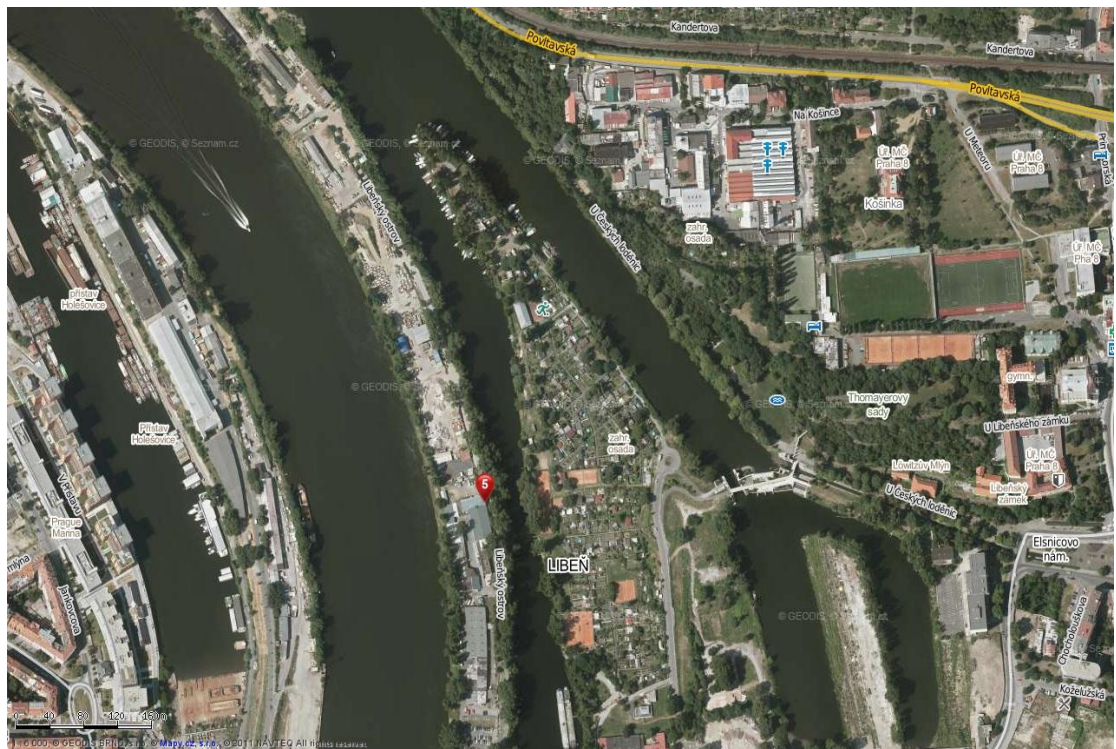
Obrázek č. 22

Obrázek č. 23

Obrázek č. 24

Obrázek č. 25

